Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

…СС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Советэй, Министрнүүдэй Советэй орган

…мнай 1921 оной …рин 21-һээ гарана | № 180 (13985) | 1975 оной августын 2, суббото | Сэн 2 мүнгэн.

НАЙРАМДАЛАЙ, АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛАЙ …А ХАРИЛСАА ХОЛБООНОЙ АША ТУҺАДА

…үхэр Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ хэлэһэн үгэ

…нэ нүхэр Түрүүлэг-… …зүблөөндэ хабаадаһан …түлөөлэгшэ!

…до аюулгүй байдал …харилсаа хангаха …эй түгэсхэхы шатада …а байһан бидэ бүгэ… …зүблөөнэй юрэ бу… …кэтэй байһые, по… …талаараа ехэ уд… …һые мэдэржэ байна… …зүблөөндэ хабаада… …һан бүхы оронуу… …миллион хүнүүд мүн …мэдэрэлтэй гэжэ …хэлэжэ болоно. Зү… …сал эдэ оронуудай …бэшэ гэжэ хэлэхэ… Финляндиин түб …эдэ үдэрнүүдтэ боло… …ан ушар хэрэг тухай …суг хамта бүхы хү… …омжолон байна.

…ал соо байһан поли… …болон гүрэнэй дээдэ …хүтэлбэрилэгшэдэй …э иимээр хандаха …лтагаан бии гээшэб? …харюу юуб гэхэдэ, …зүблөөнэй дүнгүүд… …эл найдабаряа хол… …шэ ха. Иимэ этигэл …ние дайнай һүүлээр …удай абаһан мэдээ… …ын нэгэшье шиидхэ… …үүлээгүй байха.

…йн хоёрдохи дайнай …дабажа гараһан …энэ зүблөөнэй түү… …а илангаяа элитээр …на. Энэ зүблөөнэй …лто мүн лэ амгалан …й эрхэ байдалда ажа… …тиигээд ажаһуудал …байха ёһотой гэжэ …г Европын үетэнэй …одолдо, сэдьхэлдэ дү… …ом.

…эйн хоёр дайнай жэл… …үедэ Европын газар …хэ шуһан адхараа. …н 33 гүрэнүүдэй, …олон Канадын поли… …гүрэнэй дээдэ зэр… …тэлбэрилэгшэд Евро… …йн сэрэгэй һандарал …үй түби болгохо хэ… …мтынгаа хүсэл орол… …туһалха гэжэ Хель… …суглараба. Европын …адуудта амгалан бай… …хангагдаха ёһотой. …най дэлхэйн бусад …адуудта мүн лэ иимэ …нгагдаһан байхын тү… …дэнэр оролдонобди гэ… …эжэ аяб даа.

…по олонациональна, …һан соёл культура… …түби мүн, дэлхэйн …ролой, хүгжэлтын гу… …мүн. Тиимэһээ энэ …хадаа бата бэхи эб …далай үндэһэ һуури …гүрэн хоорондын ха… …най һайн жэшээ ха… …а аргатай.

…тскэ Союз энэ зүб… …дүнгүүдые дэлхэйн …хи дайнай юрэл поли… …э дүн гаргалга гэжэ …гүй. Энэ хадаа тиимэ …аа гадна, мүнөөдэрэй …байдалай үндэһөөр, …вропын арадуудай олон …элэй дүршэлэй үндэ… …ерээдүйгөө хаража …болоно.

…е, Европодо, ээрхэг …эншүүл бэеэ мэхэ го… …оор нэгэнтэ бэшэ …хуулһан» байха, тэрэ… …э һүүлээр тэдээн дээ… …удай хараал шэрээл …г һэн. Эндэ, Европо… …лхэйе эзэмдэн байха …шунахай эрмэлзэл по… …ескэ хараа бодол боло… …айгаа, тиигээд гүрэ… …һандаргагдадаг бэлэй. …э гүрэнүүдэй нөөсэ ар… …боломжонууд хүн түрэл… …эсэргүү гэмтэ ябуулга…

нуудта алба хэхээр ашаглагдадаг һэн.

Тиимэ дээрэһээ түүхын дүршэлһөө заатагүй хэгдэхэ хамтын тобшолол хэхэ саг ерээ. Тиигээд бидэнэр эндэ тиимэ тобшололнуудые хэхэдээ, Европо түбиин ерээдүйн түлөө харюусалгаяа хүсэдөөр мэдэрнэбди. Энэ түби амгалан байдалай эрхэ байдалда амжан байха, хүгжэхэ ёһотой.

Зүблөөнэй дүнгүүд энээндэ хабаадагша бүхы гүрэнүүдэй аша туһые харалсаһан юм гэһэн тобшололые арсаха хүн байхагүй хаш. Тиимэл дээрэһээ энээндэ нарин нягтаар хандаха шухала.

Ниитэ-Европын зүблөө зарлаха, тиигээд тэрэниие эсэстэнь — дээдэ зэргын хэмжээндэ түгэсхэхэ хүрэтэр хүнгэн бэшэ зам гаталагдаа. Советскэ Союз Европодохи, мүн бүхы дэлхэй дээрэхи элдэб янзын политическэ хүсэнүүдэй хубаари болон хүгжэлтые зүбөөр сэгнэнэ. Тиигээд түгшүүрилтэ байдалые һулаарууалха, адли тэгшэ эрхэтэй хани харилсаа байгуулха гэһэн түгэс хүсэтэй шэглэлнүүд энэ зүблөөнэй ашаар, тэрэнэй дүнгүүдэй ашаар шэнэ хүсэ нэмэжэ, бүри үргэн дэлисэтэй болохо гэжэ этигэнэ. Эдэ хүсэнүүд һүүлэй жэлнүүдэй туршада Европын, мүн дэлхэйн политикын шэглэлые бүри ехээр тодорхойлдог боложо байна.

Үнгэрһэн сагай дүнгүүдые согсолон, бидэнэрэй гараа табиха документ удхаараа ерээдүй тээшэ зорюулагдана. Шухала эгээн олон асуудалнууд: эб найрамдал, аюулгүй байдал, элдэб янзын хани харилсаан энэ хэлсээн дотор харуулагданхай.

Хабаадагша гүрэнүүдэй харилсаан үргэн ехэ үндэһэ һууритай — гол ёһонуудтай болоо. Эдэ гол ёһонууд тэдэнэй хоорондохи харилсаануудай гуримые тодорхойлхо байна. Эдэнь юуб гэхэдэ, Совет гүрэниие байгуулагша В. И. Ленинэй этигэл ехэтэйгээр, шууд сэхээр тэмсэһэн, мүнөө манай арадай тэмсэжэ байһан амгалан ёһоор зэргэ оршон байха гол ёһонууд мүн болоно.

Зүблөөн тэрэшэлэн худалдаа наймаанай, экономическа, наука, техникэ, байгаалиие хамгаалха, соёл культура болон гэгээрэлэй талаар харилсаха, тус тус хүнүүдэй, эмхи зургаануудай, организацинуудай хоорондоо харилсаха шэглэл болон тодорхой гурим тухай хэлсээ.

«Хүйтэн дайнай» жэлнүүдэй үедэ бүтэхэгүй байһан һалбаринуудааршье мүнөө харилсаа байгуулха аргатай болоогдоо. Жэшээлхэдэ, эб найрамдалай, арадуудай хани барисаанай аша туһын асуудалнуудаар бэе бэедээ үргэн мэдээсэл хүргэжэ байхаар хараалагдаа...

Мэдээсэл асардаг зэбсэгүүд эб найрамдалай, этигэл найдабариин зорилгодо алба хэдэг байна, мүн оронуудай, арадуудай хоорондо яһа хаядаг, худал хуурмаг үгэ тараадагшье юм. Зүблөөнэй дүнгүүд энэ талаар хани харилсаа байгуулха зүб зэбсэг болоно үгэхэ юм гэжэ бидэнэр найдаха хүсэлтэйбди.

Политическэ түгшүүрилые һуладхааха хэрэгтэ нэмэлтэ болодог сэрэгэй талаар түгшүүрил һулаарууалха талаар хэдэ хэдэн шухала хэлсээнүүдые зүблөөн баталаа. Энэ хадаа гүрэнүүдэй хоорондохи этигэл найдабариие бэхижүүлхэ шэнэ шэнжэтэй шата мүн гээшэ.

Зүблөөнэй һүүлээр сэрэгэй талаар түгшүүрил һулаарууалха хэрэгэй саашадаа хүгжэхыень Советскэ Союз шууд сэхээр хүсэнэ. Энэ талаар нэн түрүүнэй зорилгонуудай нэгэн гэхэдэ, түб Европодо хэн хэнэй аюулгүй байдалда хохидолгүйгөөр зэбсэгтэ хүсэнүүдые, мүн буу зэбсэг хороохо харгы бэдэрхэ бологдоно. Энэ хэрэг бүгэдэндэ ашатай туһатай байха зэргэтэй.

Зүблөөн дээрэ туйлагдаһан хэлсээнүүдэй политическэ онсо удха шанар ба хүсэн гэхэдэ, эдэ хэлсээнүүдтэ хабаадагша гүрэнүүдэй дээдэ зэргын хүтэлбэрилэгшэдэй гар табилгаар баталагдаха байна. Эдэ хэлсээнүүдтэ түгэс үнэмшэлгэ үгэхэ гээшэ манай хамтын шухалын шухала зорилго болоно.

Зүблөөндэ хабаадаһан бүхы оронууд баталһан хэлсээнүүдээ бэелүүлхэ юм гэжэ бидэнэр найданабди. Советскэ Союз тушаа хэлэхэ болоо һаа, эгээл иимээр лэ хандаха байна.

Зүблөөнэй хамтын дүнгүүд гэхэдэ, уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалай һуларха хэрэг тодорхой хэмжээнүүдээр бэелүүлэгдэнэ гэжэ бидэнэр һананабди. Түгшүүрилтэ байдалые һулаарууалха хэрэгые бодото хэмжээнүүдээр бэелүүлхэ — энэл ушар Европодохи амгалан байдалые үнэхөөр бата бэхи, хубилашагүй болгохо байна. Энэ гол шухала хэрэг болоно. Тиихэдээ буу зэбсэг яаралтайгаар гаргаха ябадалые хорихо „буу" зэбсэг хуряаха талаар тодорхой үрэ дүнгүүдые туйлаха зорилгые бидэнэр нэн түрүүнэй ээлжээн дээрэ табинабди.

Гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудай зүб, үнэн сэхэ гол ёһонуудые соносхохо гээшэ тон шухала юм. Зүгөөр мүнөөнэй үе сагай уласхоорондын харилсаануудта эдэ гол ёһонуудые нэбтэрүүлхэ, уласхоорондын ажабайдалда бэелүүлжэ, хуули ёһон болгохо, энэ хуули ёһые эбдэхэ эрхэ хэндэшье үгтэхэгүй — энэ хадаа мүн лэ шухала юм. Манай эб найрамдалай политика имагтал энээндэ зорюулагдана, энээн тухай бидэнэр энэ ендэр дээрэһээ мэдүүлнэбди.

Европын 33 гүрэнүүдэй, США ба Канадын хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшадай уулзалга өөрөө түүхэдэ үзэгдөөгүй ушар юм. Энэ уулзалга түгшүүрилтэ байдал һулаарууалгада Европын ба уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлгэдэ, бэе бэетээ ашатай туһатай харилсаа хүгжөөлгэдэ шиидхэхы удха шанартай болохо ёһотой. Үнэхөөрөөшье тиимэ.

Зүгөөр энэ уулзалгада, энэ зүблөөнэй шиидхэбэринүүдтэ арадуудай гаргаһан этигэл найдабариин хүсэдөөр бэелүүлэгдэхын тула, түрүүшын бэрхэшээлнүүдэй ушар-хада, тэрэнэй хубилхагүйн тула саашадаа хамтын хүсэлэл, түгшүүрилтэ байдал саашань бүри гүнзэгыгөөр һулаарууалха талаар эндэ хабаадагша бүхы гүрэнүүдэй үдэр бүриин оролдолго хэрэгтэй.

Хабаадагша гүрэнүүдэй зүгһөө саг үргэлжэ бэе бэедээ дүтэ болохо алхам хэжэ, бэрхэшээлнүүдые дабажа, заримдаа бага бэшэ бэрхэшээлнүүдые дабаад, эсэсэй эсэстэ зүбшэһэн асуудал бүхэнөөрөө бүгэдэндэ тааруу хэлсээ зохёоһонойнь ашаар зүблөөнэй амжалта ерээ. Зүблөөндэ хабаадагшадай али нэгэниинь нүгөөдэдөө өөрынгөө хараа бодолые баадхаһанай ашаар бэшэ, харин бүгэдэнэй һанамжые, аша туһые хараадаа абаһанай, хамтаараа зүбшөһэнэй үндэһөөр эдэ хэлсээнүүд туйлагдаа, баталагдаа.

Эндэ хэрбээ хэн нэгэндээ буулта хэгдээ гээшэ һаа, үндэһэтэй байха, энэ ушар үзэл сурталай, ниитын байгуулалтын гуримай ондо ондоо байха ябадалые далдалангүй, имагтал эб найрамдалай аша туһада буулта хэгдэһэн байха. Зүбөөр хэлэхэдэ, энэ ушар хадаа ондо ондоо ниитын байгуулалтатай гүрэнүүдэй зэргэ оршон байһан мүнөөнэй эрхэ байдалда бэелүүлэгдэхэ болоһон зүблөөндэ хабаадагша гүрэнүүдэй политическэ хамтын хүсэлые тодорхойлһон ябадал болоно.

Зүблөөнэй хүдэлмэриин дүршэлһөө ерээдүйн сагай шухала тобшолол хэгдэхэ байна. Тэрэнэй гол шухалань дүнгүүдые согсолһон документ дотор тодорхойлогдонхой гэбэл: гадаадын политическэ шэнжэтэй али нэгэн зорилгодоо түшэглэн, өөһэдынгөө дотоодын хэрэгые ямараар эрхилхыень бусад арадуудта хэншье баадхажа шадахагүй. Гүрэн бүхэнэй арад, имагтал тэрэ өөрынгөө дотоодын хэрэг шиидхэхэ, өөһэдынгөө дотоодын хуулинуудые тогтоохо хүсэд дүүрэн эрхэтэй юм. Энээнһээ эндоогоор хандабал, уласхоорондын харилсаанай хэрэгтэ аюултай ушар болохо байна.

Манай гараа табиха документ — энэ хадаа гүрэнүүдэй олон жэлэй, арбаад жэлэйшье туршада нэгэ нэгээрээ, хоёр хоёроороо гү, али бүлэгөөрөөшье ажалаа эрхилхэ үргэн, эли тодо үндэһэ һуури мүн болоно. Теэд туйлагдаһан энэ хэлсээн энээгээр дүүрэхэ ёһогүй. Мүнөөдэр энэ эгээн ехэ арга боломжо байбал, үглөөдэр зүблөөнэй нээһэн шэглэлээр саашадаа дабшаха эхин шатань болохо ёһотой.

Хүн түрэлтэн хэрэг эрхилхэдээ, шата дамжан урагшаа дабшадаг юм. Энэ ушар мүнөөдэр Хельсинкидэ 33 гүрэнүүдэй баталжа байһан агууехэ хэрэгтэшье хабаатай. Энэнь юугээр тодорхойлогдоноб гэхэдэ, Европодохи аюулгүй байдал ба хани харилсаа хангаха талаар түрүүшын зүблөөнэй һүүлээр тэрэнэй табиһан зорилгонуудые бэелүүлхээр, хүгжөөхөөр саашанхи алхамууд хараалагдаа.

Энэ юрэ бусын ба нэрэ хүндэ ехэтэй суглаанай үмэнэ бидэнэр Советскэ Союзай гадаадын политикын, эб найрамдалай, арадуудай хоорондохи хани барисаанай ленинскэ политикын нэгэн шухала онсо шэнжые, тэрэнэй һайн һайхан уг зорилгые онсолон тэмдэглэхые хүсэнэбди. Манай партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүд, Эб найрамдалай программа һайн һайхан уг зорилгоор нэбтэрэнхэй юм. Эб найрамдалай программын нэгэ зорилгонь ниитэ Европын зүблөө зарлаха гэһэн байгаа.

Европодо эб найрамдал бэхижүүлхэ гол асуудалнуудаар зүблөөнэй зохёоһон тобшололнууд арадуудай аша туһада алба хэнэ, ажалыень, национальность болон наһыень илгангүйгөөр бүхы хүнүүдэй: хүдэлмэришэдэй, хүдөөгэй ажалшадай, ухаан бодолой ажалтай хүнүүдэй, хүн бүхэнэй ба бүхы хүнүүдэй аша туһада алба хэнэ гэжэ бидэнэр гүнзэгы хананяар тэмдэглэнэбди. Эдэ тобшололнууд хүниие хүндэлнэ, хүн хадаа амгалан эрхэ байдалда ажаһуужа, үглөөдэрөө найдамтайгаар угтажа байг гэжэ оролдолго гаргана.

Бидэнэрэй туйлаһан хэлсээнүүд «ехэ политика» гэдэгтэ арадуудай зүгһөө бүри ехээр нүлөөлхэ арга боломжо үргэдхэжэ үгэнэ, гэхэ зуура эдэ хэлсээнүүд ажаһуудалай шэнжэтэйшье асуудалнуудта хабаатай юм. Тэдэнэр хүнүүдэй ажаһуудал һайжаруулгада, хүдэлмэреэр хангалгада, гэгээрэлые һайжаруулгада туһалха байна. Мүн элүүр энхэ тухай оролдолго гаргаха ябадалтай холбоотой гэхэ гү, али богонёор хэлэбэл, тус тус хүнэй, бүлын, залуушуулай, обществын элдэб янзын бүлэ, хүнүүдэй аша туһатай холбоотой байна.

Энэ ендэр дээрэһээ үгэ хэлэһэн олон хүнүүд шэнги бидэнэршье Европодо аюулгүй байдал ба хани харилсаа хангаха зүблөөе бүхы хабаадагшадайнь хамтын амжалта гэжэ тоолонобди. Энэ зүблөөнэй дүнгүүд Европоһоо гадууршье ашатай туһатай байжа магадгүй.

Удаан сагай туршада болоһон хөөрэлдөөнэй дүнгүүд гэхэдэ, эндэ илаһан ба диилдэһэн, олзотой болоһон ба юумэеэ гээһэн хүн үгы. Энэ хадаа ухаан бодолой илалта мүн. Бүгэдөөрэн баруун зүгэй оронууд, социалис ба капиталис гүрэнүүдэй арадууд — бүлэглэлнүүдтэ хабаадагшад ба хабаададаггүй, ехэ ба бага арадууд олзотой гараа. Энэ хадаа манай дэлхэй дээрэхи эб найрамдал, аюулгүй байдал хүндэлдэг бүхы хүнүүдэй илалта мүн.

Эндэ манай хэлсэһэн юумые амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэг гансашье Европын арадуудай ажабайдалда һайнаар нүлөөлхэ бэшэ, харин бүгэдэ ниитын эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ шухала хубита болохо байна гээд бидэнэр этигэнэбди.

Үшөө нэгэ бодомжо. Энээниие эндэ байгшадай олонхинь дэмжэжэ болохо. Зүблөөндэ хабаадаһан гүрэнүүдтэ уласхоорондын политикын туһатай һургуули болоо, илангаяа манай үе сагта, һандаргаха, хюдаха, талаар, үзэгдөө дуулдаагүй зэбсэгүүдэй бии байһан сагта илангаяа ашатай туһатай юм.

Зүблөөндэ хабаадаһан 35 гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалгын үгэһэн хүсэтэй түлхисэ Европодо, мүн тэрэнһээ гадуур амгалан байдалда ажаһуухадань бүгэдэндэ туһалха үүргэтэй.

Финляндиин арадта, правительствада, президент У. Кекконендэ өөртэнь зүблөөнэй гурбадахи шатын хүдэлмэриие эрхим һайнаар эмхидхэһэнэйнь түлөө, хүндэмүүшэ ёһоор угтаһанайнь түлөө үгынгөө түгэсхэлдэ гүнзэгы баяр хүргэхэ байнаб.

НИИТЭ ЕВРОПЫН ЗҮБЛӨӨН ДЭЭРЭ

…лиин 30-да «Финляндия» гэжэ ордон соо забһарлалтын болоһоной һүүлээр …үүшын юрэнхы заседани …ээ.

…ликобританиин Премьер-…истр Гарольд Вильсон …дани дээрэ түрүүлэн үгэ …хэдээ, энэ зүблөөе түүхын …хубилалтын үе гэжэ …Европодо, Хойто Америкэдэ …лэхэ гээд найдажа байһа… …тайлбарилба.

Шахардуу байдал һула… …лгын туг доро бидэнэр …э сугларжаад байнабди. …ардуу байдал һулаарууал… …хараа бодол бэлэдхэлэй …хүдэлмэриин үндэһэ һуури …ооной тэрээгээр бэ… …элэй хүдэлмэриин зориг-жуулагдаһанай, залагдан шэглүүлэгдэһэнэй ашаар лэ мүнөө эндэ ерээд байнабди.

Зэргэ оршон байлгын үндэһэ һуури дээрэ эндэ сугларяабди. Энээниие элдэб оронуудай элдэб хүтэлбэрилэгшэдэй ондо ондоо сагуудта олон янзаар тодорхойлдог байһанһаань шалтагаалан, «амгалан ёһоор зэргэ оршохо» гэдэг ойлгомжые Европын гүрэнүүдэй зарим ажал ябуулагшадай хэрэглэхэ хүсэлэнгүй байһыень заримдаа харанаб. Энэ талаар намда ямаршье хэлбэрэл байхагүй гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ.

СССР-эй хүтэлбэрилэгшэд «Уласхоорондын шахардуу байдал һулаарууалгые бусалтагүй шэнжэтэй болгохоһоо гадна, мүн ниитын ондо ондоо байгууламжатай гүрэнүүдэй удаан сагай, үрэ түгэс, али али талада ашатай туһатай харилсаа холбооe бүрин тэгшэ эрхын, харилсан хүндэлэлсэлгын үндэһөөр бэелүүлхын тула өөрһөө дулдыдаха бүхы юумэ хэхэ гээд шиидэнхэй. «Энэ ушарые амгалан ёһоор зэргэ оршолго гээд Советскэ Союзда ойлгодогбди» гэжэ Москвада уулзаха үедөө КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй хэлэһыень Г. Вильсон дурдаба.

Бидэнэй баталхаяа байһан документнүүд — Европодохи политическэ ба хүнүүдэй хоорондын харилсаанай шэнэ хуули заршам болохо. Тиимэһээ эндэ сугларaад байһан бүхы хүнүүдтэ энэмнай ехэ удха шанартай байна. Элдэб оронууд заабол дайнай байдалда гү, али хоорондоо харша харилсаатай байха ёһотой гэһэн удхатай гэжэ политическэ ба суртал бодолой талаар ехэ арсалдаануудые тоолохогүй гэдэг гол ёһые мэдэрэлгэ Европын ерээдүйн байдалтай холбоотой бүхы найдабаринуудай үндэһэ һуури болоно гэжэ Премьер-Министр мэдүүлээ.

БКП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, Болгариин Арадай Республикын Гүрэнэй Советэй Түрүүлэгшэ Тодор Живков трибунада гараба.

Европын 33 гүрэнэй, Америкын Холбоото Штадуудай ба Канадын эгээн дээдэ хүтэлбэрилэгшэдэй эндэ суглараад байһан ушар баримта — манай хуушан түбиин мянган жэлэй түүхэдэ урдань үзэгдөөгүй ушар болоно. Энэ зүблөөе зарлаха үүсхэл Европын бусад социалис гүрэнүүдтэй хамта гаргалсааша Болгариин Арадай Республика туйлагдаһан гайхамшаг үрэ дүнгүүдые — энэ хуралдаанда хабаадажа байгаа гүрэнүүдэй хамтын оролдолго, хүсэлэлгын аша үрэ мүн гэжэ үндэрөөр сэгнэнэ. Энэ ехэ илалтамнай дайн дажарые бэшэ, харин амгалан тайбан байдалые, арсалдаа зүришэлдөөе бэшэ, харин амгалан харилсаа холбооe, һүйдхэлгэ, хюдалгые бэшэ, харин зохёон байгуулхы хэрэгые шэлэдэг бүхы хүнүүдэй илалта болоно. Энэ илалта бүгэдэндэ ашатай туһатай байна. Энээнһээ уламжалан, үлэмжэ һайн аша туһада хүртэгшэд, хоро хохидолдо орогшод гэжэ байхагүй.

Тус зүблөөн — уласхоорондын ажабайдалдахи хубилалтануудай эли тодо гэрэшэ, ниитын ондо ондоо байгууламжатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршохо гол ёһонуудай баталан мандажа байһанай баримта болоно. Энэ хадаа хэлсээнэй үндэһөөр шиидхэгдэхээр бэшэ асуудалнуудай үгы бай-

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта).

БурАССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указ

НҮХЭР П. В. БРАНЧУКОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Гүрэнэй банкын зургаануудта үни удаан саг соо һайнаар хүдэлһэнэйнь түлөө түрэһөөр 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан Гүрэнэй банкын Буряадай республиканска конторые эрхилэгшын орлогшо **Бранчуков** Павел Васильевичые Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн К. ШОМОЕВ.

Улаан-Үдэ, Советүүдэй байшан.
1975 оной августын 1.

БурАССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Д. Х. РАДНАЕВАЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын хүдөө ажахыда үни удаан саг соо һайнаар хүдэлһэнэйнь, ажалай үндэр үрэ дүн туйлаһанайнь түлөө Хурамхаанай аймагай Гааргын совхозой трактористка **Раднаева** Дыжыдма Хобраковнае Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн К. ШОМОЕВ.

Улаан-Үдэ, Советүүдэй байшан.
1975 оной августын 1.

БурАССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указ

НҮХЭР В. Д. ГОЛУБЕВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын ой модоной ажахыда үни удаан саг соо оролдосотой һайнаар хүдэлһэнэйнь түлөө түрэһөөр 60 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан республикын ой модоной ажахын министерствын хорото шумуулнуудһаа ба элдэб үбшэнһөө ой модые хамгаалха Буряадай станциин начальник **Голубев** Василий Дмитриевичые Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн К. ШОМОЕВ.

Улаан-Үдэ, Советүүдэй байшан.
1975 оной июлиин 31.

КПСС-эй XXV СЪЕЗДЫЕ
ажалай амжалтаар угтая!

ЭМХИТЭЙГЭЭР ЭХИЛБЭ

Табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ ниитын адууһа малда бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлдэхын тула Хүрбын совхозой ажалшад үнгэрэгшэ үбэлдөө, хабартаа ниилээд оролдолго гаргаһан байна. Тэдэнэр хэдэн звено боложо хубааараад, үбһэ хуряалгадаа жэгдэрэн ороо.

Тус совхозой мэдээжэ луговод Д. Ракшаев даажа абаһан сабшалангайнгаа гектар бүхэнһөө 20 центнерһээ бага бэшэ үбһэ хуряаха гэһэн социалис уялга абаһан юм. Мүнөө тэрэнэй звено Доодо-Нуга гэжэ газарта эмхитэйгээр хүдэлжэ, түрүүшынгээ һуринүүдые бодхоонхой.

Мүн луговод М. Чебунинай бригада Хүрбэ голой хойто бэедэ оршодог Һаяла гэжэ нютагай уһатай, болдогтой газарнуудые гар хажуураар сабшажа эхилбэ.

Байгша ондо шииг нойтон элбэг байгаа. Ногооной ургаса нёдондоонойхиһоо һураггүй һайн. Тиимэһээ үбһэшэд ажал хэрэгээ һайнаар эмхидхэжэ, машина, агрегадуудаа бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулна.

Ц-Х. ГОМБОДОРЖИЕВА.
Хориин аймаг.

АЖАХЫДАА ТУҺАЛНА

Һаяхан Ехэ-Цахиран захада оршодог кукузикугай поли дээрэ хүн зон олон суглараһхай байба. Дүтэлэн ерэхэдэмнай Цахир тосхоной эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд ба алба хаагшад кукузикугай буртаг үбһэ сэбэрлэжэ байбад.

Тэдэнэй дунда Цахирай лесничествын хүдэлмэрилэгшэд Д. Баторов, Д. Санжиев, И. Гридона, К. Жаркой гэгшэд һайнаар хүдэлөө. Тиихэдэ Захааминай эмхи зургаанай түлөөлэгшэд эдэбхитэйгээр ажаллаа. Энэ үдэр хамтадаа 10-аад гектар кукузикугай буртаг үбһэн сэбэрлэгдэһэн байна.

Б. ШОЕНОВ.
Захааминай аймаг.

Улаан-Үдын аймагай «Пригородный» совхозой механизаторнууд М. Астахов, Л. Шигин гэгшэд МТЗ-50 түхэлэй трактораар үбһэ сабша хадаа үдэрэйнгөө даабари холо үлүүлнэ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: М. Ф. Астахов (баруун гарһаа), Л. Л. Шигин. Эдэ механизаторнуудай агрегадууд сабшалан дээрэ.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

КПСС-эй РАЙКОМУУДҺАА МЭДЭЭСЭНЭ

ЗАЛУУШУУЛ ТУШАА ПАРТИЙНА АНХАРАЛ

Мухар-Шэбэрэй аймагай «Родина» колхозой комсомолой организаци эхи түрүүлэн документнүүдээ һэлгэхэ эрхэдэ хүртөө һэн. Иимэ эрхэдэ хүртэхэ габьяатайшье байгаа. Ажахын залуушуулай диилэнхи олониинь үйлэдбэриин түрүүшүүл юм. Тосхонойнгоо һургуули дүүргэһэн хүбүүд, басагад түрэл колхоздоо хүдэлжэ эхилдэг заншалтай. Һүүлэй гурбан жэлэй туршада оройдоол комсомолой хоёр гэшүүд тосхонһоо гаража ошоһон байна. Залуушуулай түрэл ажахыдаа үлэхэ ушарта аха нүхэдэй, коммунистнуудай нүлөөлхы үүргэ ехэ.

«Комсомолой организацие хүтэлбэрилхэ талаар «Родина» колхозой партбюрогой ябуулдаг хүдэлмэри тухай» асуудал зүбшэхэдөө, КПСС-эй Мухар-Шэбэрэй райкомой бюро иимэ сэгнэлтэ үгөө. Комсомолой организациин нэрэ хүндые үргэхэ гэжэ партбюро ходо анхаралаа табидаг. ВЛКСМ-эй комитедэй гэшүүдээр хоёр коммунист һунгагданхай. Тэдэнэр комсомолой организациин ажал ябуулгые һайжаруулха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Залуу колхозниигууд халуун анхаралаар хүреэлэгдэнэ, ажал хүдэлмэридөө дүршэхэ, түбхинэн ажаһууха ябадалдань туһална. Техническэ мэргэжэл шудалха училищи дүргэһэн хүбүүд, басагадта абаһаар шэнэ техникэ даалгадаг байна. Иимэ туһаламжадань, этигэл найдабаридань ажал хэрэгээрээ харюусаха гэжэ колхозой залуушуул оролдоно.

ШҮҮМЖЭЛЭЛ ХҮНДЭГҮЙ

Зэдын лесхоз үйлэдбэриингөө түсэб дүүргэдэг предприятинуудай тоодо ородог юм. Гэбэшье үшөө бүри һайн үрэ дүн туйлажа шадаха арга боломжотой. Хэрбээ дааһан хэрэгтээ кадрнуудай харюусалгатайгаар хандадаг байгаа һаа, дутуу дундаяа элирхэйлһэн шүүмжэлэл болон өөрыгөө шүүмжэлэлгын үргэнөөр дэлгэрдэг һаа, энэ коллектив түрүүшүүлэй зэргэдэ лаб ябаха байгаа гэһэн тобшолол КПСС-эй Зэдын райкомой бюрогой заседани дээрэ хэгдээ. Ушарынь юуб гэбэл, коммунистнуудай хүтэлбэрилдэг, ажалладаг олон һалбари хангалтагүй байдалтай. Партийна эрилтын, харюусалгын һулаһаа иимэ юумэн тохёолдоно. Ажалай журам бэхижүүлхэ, бүтээһэн продукциин шанар һайжаруулха асуудалнуудта анхарал мүртэй хандуулагданагүй.

Партийна суглаанай болоходо, эдэ мэтын дутагдал болон алдуунууд тушаа ёһоор хөөрэлдөөн болодоггүй, ямаршье шүүмжэлэл гарадаггүй байһаниинь элирээ. Энэ ушар коммунистнуудай эдэбхи хэшээлэй һула, харюусалгын хилбар байһые гэршэлнэ.

Партийна ажахын эдэбхитэдэй суглаан

Улаан-Үдэ хотын Советскэ районой партийна, ажахын эдэбхитэдэй суглаан боложо үнгэрбэ. Суглаанда хабаадагшад Улаан-Үдэ хотые культура ехэтэй хото болгохо талаар районой партийна, советскэ, профсоюзай болон комсомолой организацинуудай зорилгонууд гэһэн асуудал зүбшэн хэлсэбэ.

Суглаан дээрэ тус асуудалаар районой Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ **Н. И. Кузнецов** элидхэл хээ.

Элидхэлэй һүүлээр болоһон үгэ хэлэлгэдэ «Электромашина» заводой директор **П. Н. Бурлов**, Буряадай гүрэнэй багшын институдай кафедрые даагша, түүхын эрдэмэй доктор, профессор **Е. Е. Тармаханов**, «Туяна» гэжэ оёдолой нэгэдэлэй ахамад инженер **З. Л. Тихонова**, Буряадай Уран зураашадай холбооной түрүүлэгшэ **Д. Д. Дугаров**, Советскэ районой Соведэй гүйсэдкомой дотоодын хэрэгэй таһагай начальнигай орлогшо **В. И. Филатов**, городой гэр байрын управлениин начальник **Г. В. Власов**, нэгэдэхи һургуулиин хүдэлмэрилэгшэ **Г. М. Хамарханова**, шэлэй заводой хүдэлмэрилэгшэ **В. Д. Сафронов** гэгшэд үгэ хэлэбэ.

Районой партийна, ажахын эдэбхитэдэй суглаанда КПСС-эй Буряадай обкомой бюрогой гэшүүн, партиин горкомой нэгэдэхи секретарь **А. М. Беляков** хабаадалсажа, үгэ хэлэбэ.

Хэлсэгдэһэн асуудалаар суглаан дэлгэрэнгы тогтоол абаба.

Манай корр.

АХА НҮХЭДҺӨӨ ГЭЭГДЭНЭГҮЙ

«Электромашина» заводой комсомолшууд болон залуушуул юһэдэхи табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ габшагай ажалаараа сууда гарана. Үйлэдбэриин шухала участогууд дээрэ хүдэлхэ зуураа, эдэнэр эрхим амжалта туйлана.

Мүнөө үедэ 18 комсомолшууд болон залуушуул табан жэлэйнгээ даабари дүүргэн хэй. Жэшээлхэдэ, ВЛКСМ-эй гэшүүн Вячеслав Ненашев 3 жэл юһэн һара соо табан жэлэйнгээ түсэб түгэсхөө һэн.

Изолировщица Тамара Пешняева, слесарь-хабсаргагша Михаил Ильин, токарь Александр Пискунов гэгшэд табан жэлээ һүн лэ дүүргэөд, арбадахи табан жэлэй тоосоогоор үнинэй хүдэлнэ.

Михаил Ильин Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда илалта туйлаһаар 30 жэлэй ойн болотор табан жэлээ түгэсхэхэб гэжэ комсомолой хамтын суглаан дээрэ үгэеэ үгөө бэлэй. Тэрэ хэлэһэндээ хүрөө. В. И. Ленинэй түрэһөөр 105 жэлэй ойн үдэр табан жэлэй түсэб дүүргэһэн тухайгаа комсомолой комитедтэ элидхээ һэн.

Александр Пискунов гэнсал эрхим шанартай продукци гаргадаг болохоб гэжэ мэдүүлээ бэлэй. Нёдондоной апрель һарада тэрэ өөрын шанарай тэмдэгтэй болоһон байна. Иигэжэ тон һайнаар, бүтээсэ ехэтэйгээр ажалладаг залуу нүхэд эндэ олон.

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

АЖАЛАЙ СЕМЕСТР ТҮЛЭГ ДУНДАА

Залуу мэргэжэлтэдые хүмүүжүүлхэ аша үрэ ехэтэй онол аргануудай нэгэн хадаа студентнэрэй барилгын отрядуудые эмхидхэлгэ болоно гэжэ хэлэхэдэ алдуу болохогүй. Юуб гэхэдэ, ерээдүйн багшанар, инженернүүд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд ажалай дүй дүршэлтэй болохоһоо гадна, гүрэн түрэдөө туйлай ехэ туһа хүргэнэ.

Студентнэрэй барилгын отрядуудай бодхооһон олон дабхар гэрнүүд, фермэ болон хүдөө ажахын бусад барилганууд һүүлэй үедэ улам олон шороо бшуу.

Тиихэдээ жэл ерэхэ бүри эдэнэрэй хэһэн ажалай хэмжээн ехэ болоно. Жэшээлхэдэ, 1967 оной зун манай республика дотор студентнэрэй барилгын түрүүшын отрядуудай эмхидхэгдэжэ эхилхэдэнь, 1500-гаад хүн тэдэнэрэй бүридэлдэ ороһон, 1 миллион 200 мянган түхэригэй хэмжээнэй хүдэлмэри хэгдэһэн байгаа. Харин 1970 ондо 3000 гаран хүн энэ хүдэлөөндэ хабаадалсажа, 3 миллион 131,6 мянган түхэригэй хэмжээнэй барилга хэгдээ һэн.

Нёдондо 3000-гаад студентнэр 83 отрядай бүридэлдэ орожо, республикынгаа барилганууд дээрэ, промышленна предприятинуудта хүдэлһэн байна. Эдэнэрэй хүсөөр 4 миллион 793 мянган түхэригэй хэмжээнэй хүдэлмэри хэгдээ һэн. Тиихэдээ 72 барилга шанар һайнтайгаар баригдажа, ашаглалгада тушаагдаа.

Гадна энэ үе соо нинтэ политическэ ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри ябуулагдаһан юм. Һуралсалай жэлэй турша соо олоһон эмхидхэлэй болон политическэ мэдэсээ, дадал шадабаряа студентнэр бүри батадхаһан, энэ хүдэлмэри ябуулха талаар зарим тэды дүршэлтэй болоһон жэшээтэй. Онсолходо, 1974 оной гурбадахи ажалай семестрын үедэ студентнэр-барилгашадай хүсөөр 380 лекци уншагдаһан, 148 хөөрэлдөөн эмхидхэгдэһэн, 240 концерт табигдаһан байгаа. «Комсомол — хүдөөгэй һургуулинуудта» гэһэн хүдэлөөндэ республикын студентнэр эдэбхитэйгээр оролсоо юм. Тэдэнэрэй хүсөөр хүдөөгэй 24 һургуули заһабарилагдаһан, харуулан ойлгуулха 194 хэрэгсэл хэгдэһэн, 2940 ном суглуулагдажа, хүдөөгэй библиотекэнүүдтэ үгтэһэн байгаа, Студентнэрэй барилгын отрядуудай дэргэдэ хүүгэдэй 7 лагерь эмхидхэгдэжэ, эдэбхитэйгээр хүдэлмэрөө ябуулаа.

Нёдондо дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүнгөөр Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ Буряадай багшанарай институдай нэгэдэмэл студентнэрэй барилгын отряд РСФСР-эй хүдөөгэй барилгын министерствын Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа һэн. Мүн олон студентнэр КПСС-эй обкомой, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЛКСМ-эй обкомой, министерствэнүүд болон эмхи зургаануудай Хүндэлэлэй грамотануудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаһан, магтаал һайшаалда хүртэһэн байгаа.

Иигэжэ студентнэрэй зунай сагта хэһэн ажал үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө. Энэ ушар маанадые бүри һайнаар хүдэлдэг болохыемнай уряална. Тиигэжэ мүнөө жэлдэ 3,5 мянган студентнэр 84 отрядай бүридэлдэ орожо, арадай ажахын тон шухала барилганууд дээрэ хүдэлхэеэ гараба. Комсомолой бүхэсоюзна габшагай барилга болохо Гусиноозерскын ГРЭС-эй, БАМ-ай, республикымнай комсомолой габшагай барилганууд болохо Мостовкын гахайн комплексын, Загарайн тахяагай фабрикын, Апатитстрой гэхэ мэтын барилгануудта, нарин сэмбын комбинадта, овощой заводто, мяханай комбинадта, хилээмэнэй заводуудта студентнэр мүн лэ ажаллаха болоно.

Энэ жэлдэ горитой хэмжээнэй хүдэлмэри хэгдэхээр хараалагдана. Бүхыдөө 5 миллион түхэригэй хэмжээнэй барилгын болон бусад ажал хэгдэхэ юм.

Июлиин 20-һоо августын нэгэн болотор үнгэргэгдэжэ байһан Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ баатарлигаар унаһан сэрэгшэдэй дурасхаалда зорюулагдаһан габшагай үдэрнүүдтэ манай отрядууд эдэбхитэйгээр хабаадалсажа байна. Тиигэжэ 27 мянган түхэриг мүнгэ оложо, энэ жасада оруулха хүсэлэнтэйбди.

Мүнөө жэлдэ 380 лекци уншаха, 400 концерт хүдөөгэй ажалшадай урда табиха ёһотойбди. Гадна 30 һургуули заһабабди.

Ажалай семестрын түрүүшын үдэрнүүдһээ эхилээд, студентнэр барилгашад абаһан социалис уялгануудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ, юһэдэхи табан жэлые ажалай үндэр амжалтануудаар түгэсхэхын тулада габшагайгаар хүдэлжэ захалба. «Энергия», «Импульс» гэжэ Зүүн Сибириин технологическа институдай, «Алые паруса», «Историк-75» гэжэ багшанарай институдай болон студентнэрэй барилгын бусад отрядууд илангаяа һайнаар ажаллажа байна. Олонхи отрядуудай дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. «Табан жэлые габшагай ажалаар түгэсхэе! КПСС-эй XXV съездэ — габшагай ажал, эрхим шанар ба һуралсал!» гэһэн уряа доро тус мүрысөөн ябуулагдана.

Студентнэрэй барилгын отрядуудай бүридэлдэ Советскэ Союзай Геройнууд, манай нютагай хүбүүд оруулагданхай. Тэдэнэй даабарине отрядай гэшүүд дүүргэдэг байха юм. Жэшээлхэдэ, «Импульс» гэжэ отряд Советскэ Союзай Герой, полковник В. Б. Борсоевые коллективэйнгээ хүндэтэ гэшүүнээр һунгаа. Харин багшанарай институдай барилгын отрядууд дайнда баатарлигаар унаһан багшанар болон студентнэрээ хүндэтэ гэшүүдээр һунгаһан байна.

Онсолходо, студентнэрэй барилгын отряд бүхэн тусхай жасада мүнгэ оруулжа, энэ зөөринь Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай геройнуудта хүшөөнүүд болон дурасхаалта самбарнуудые табихада хэрэглэгдэхэ юм.

Мүнөө үедэ эдэ отрядууд үйлэдбэриингөө түсэбүүдые дүүргэлгэдэ бүхы хүсэеэ элсүүлнэ. Гэбэшье эндэ тэндэһээ ерэһэн мэдээсэлнүүдые хараад байхада, зарим газарта студентнэрэй ажал урагшагүйдэнэ гэжэ хэлэхээр байна. Энэ ушар элдэб шалтагаантай лаб даа. Зарим нютагуудай партийна, комсомолой болон советскэ органууд энэ хэрэгтэ хайхарамжагүйгөөр хандадаг байха юм.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ болоһон һаяын заседани дээрэ энэ асуудал үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Тиихэдээ Буряадай барилгын управлени, «Бурятцелинстрой» трест тус отрядуудые ажалаарнь хүсэд хангадагүй гэжэ шүүмжэлэгдээ. Гадна зарим отрядууд хүнүүдээр дутана гэжэ баһал тон зүб заагдаа.

Студентнэрэй барилгын отрядуудай хүдэлмэрине нарин хиналта доро абажа, тэдэндэ али болохын туһаламжа үзүүлжэ байбал, нилээн туһатай байхань дамжаггүй. Тиимэһээ студентнэр-барилгашад ба ажал хүүлэдэг эмхи зургаан хоёрой хоорондо үгэеэ ойлголсолгын һайн оршон байдал тогтоохо тон шухала.

Түгэсхэлдөө манай хүдэлмэридэ бии болоһон шэнэ юумэн тухай хөөрэхэ хүсэлэнтэй байнаб. Жэшээлхэдэ, мүнөө жэлдэ анхан түрүүшынхиеэ студентнэрэй барилгын хоёр отрядые бригадын гурммаар хүдэлгэбэбди. Энэ туһатай хэрэг. Тиимэһээ саашадаа бүри үргэнөөр хэрэглэхээр хараалнабди.

Гадна кооперативна техникумэй студентнэрһээ бүридэһэн нэгэ отряд хотымнай худалдаа наймаанай эмхи зургаануудта энэ зунай турша соо хүдэлжэ эхилбэ. Энээнһээ урда иимэ отряд эмхидхэгдээгүй байһан юм.

Манай барилгын отрядуудай халаан болохо ахалагша классуудай һурагшанарай ажалай отрядууд мүн лэ эршэтэйгээр хүдэлжэ байна. Эдэнэрэй бүридэлдэ 2,5 мянган үхибүүд ороо. Тиихэдээ хото, хүдөөгэй бүхы һургуулинуудта иимэ отрядууд эмхидхэгдээ. Зариманиинь хэхэ ажалаа дүүргээ. Жэшээлхэдэ, Улаан-Үдын 29-дэхи дунда һургуулиин отряд почтамтда хүдэлхэдөө, эрхим журам, габшагай ажал харуулһан байна.

Ямар тобшолол хэлтэй гээшэб? Студентнэрэй барилгын отрядууд урдаа табигдаһан зорилгоёо нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлжэ, энэ хүдэлөөнэй тон туһатай, аша үрэ ехэтэй байһаниие гүйсэдөөр гэршэлэн харуулна.

А. ТАРЯШИНОВ,
студентнэрэй барилгын отрядуудай республиканска штабай комиссар.

ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЭДЭ— ГЭР БҮЛӨӨРӨӨ

ХЭЖЭНГЭ: Эдэ үдэрнүүдтэ Загаһатын совхоздо тэжээл бэлэдхэхэ харюусалгата хүдэлмэри түлэг дундаа ябажа байнхай. Ажахын сабшалан дээрэ оньһожоруулагдамал, мүн морин косилкатай, гар хажууршадай хэдэн звено бүһэсөө ургаһан ногоо сабшажа, томо гэгшын һүринүүдые жэрылги... хоожо байна. Тэрэшш... хозой түб һуурнинай ... шье, томо гүүртэ, о... дай газаа набша ... гооной гурил бэлэд... дагалха хүдэлмэри ... тэйгээр ябуулагда... шээлбэл, Загаһата ... һаа холо бэшэхэнэ Н... рофеевич Мороев ... түхеэржэ тодхоһон ... хатааха түхеэрэлгэ ... жэ, сабшагдаһан на... маа тээрмэдээд, гу... гон бэлдэнэ.

Энэ нүхэрнай нёдо... тонно иимэ тэжээл ... лөөрөө бэлэдхэжэ ... даа тушаагаа бэлэй.

— Нэгэ халаанда ... гэгдэнэ. Яһала зохид... рэлгэ. Багаар гарг... һаа нилээд туһа н... юм. Мүнөө 23 тонно ... бэлэдхэгдээд байна. ... намааень Хүртэйн ... хозой. Загаһатын дун... гуулиин, лесхозой, ... чествын болон ү... ясли-саадай хүдэл... шэд отолжо бэлдэнэ. ... ниинь өөрынгөө тра... зөөжэ асаргашаб, — ... агрегадые хүтэлбэр... Илья Мороев хөөрэ...

Тус совхоздо хүн ... тэжээл бэлэдхэлгэдэ ... дуулагданхай. Жэш... Илья Мороевтол адл... янзын түхеэрэлгэ за... лаад хүдэлгэжэ, ногоо... рия гаргагшад энэ ... бии юм.

Совхозой ахамад ... Ефим Протасович Баг... мэдээсэһэнэй ёһоор, ... ондо бүхыдөө 500 ... ногооной гурил, 1000 ... нер набшаһата тэжээл ... хэгдэхэ түсэбтэй. Энэ ... ринь ойрын үдэрнүүд... бэелүүлэгдэхээр.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: ... хеэрэлгын эзэн И. М... Гурил гаргадаг агрега... хүбүүн хоёр эсэгынгээ ... гадта ажаллана.

С. БАЛДУЕВАЙ фото...

БАРАНДАА КОМСОМОЛШУУД ЛЭ

Хэжэнгын аймагай Вознесеновкэ һууриндахи «Первомайский» совхозой 4-дэхи отделениин һаалишад зунай гурбан һара соо үнеэн бүриһөө 700 килограммһаа доошо бэшэ һү һааха, үнеэн бүриһөө тугал абаха гэһэн социалис уялгатай хүдэлжэ байна. Юһэдэхи табан жэлэйнгээ түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэхэ, КПСС-эй XXV съездые ажалай амжалтатайгаар угтаха зорилго урдаа табинхайнууд, эршэтэй һайнаар ажаллажа байнад. Эндэ 17 һалишан ажалладаг. Тэдэнэй долоониинь комсомол-залуушуул, хоёрынь коммунист. Тус фермые коммунист С. И. Абрамов даана.

Энэ фермэ ерэхэ жэлһээ машинын хүсөөр үнеэдээ һаадаг болохо юм. Гадна һаалишадай амарха тусхай таһалга, бэеэ угааха душ баригдажа эхилээ.

Фермын үхэршэд П. В. Дутов, Г. П. Мясников гэгшэд һаалиингаа мал яһала шадамараар бэлшээдэг, һааха болзортонь нэгэшье хожомдуулжа үзөөгүй юм.

Тус гүүртын һаалишад үдэртөө үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 7—8 килограмм хүрэтэр һү һаана. Һаалишад Т. Карпова, П. Павлова, Н. Вторушкина гэгшэд декадын туршада 2 мянгаад килограмм һү һааһан байна.

Энэ фермын зоотехник А. Н. Спиридонова залуу һаалишадтаа зоотехническэ туһатай зүбшөөл, заабари хэлэжэ үгэдэг, тэрэнээ нарибнаар сахихыень уряалдаг, гээшэ. Вознесеновкын фермын һаалишад үнгэрһэн хоёр һара соо үнеэн бүриһөө һү һааха уялгаяа 58 килограммаар, үлүүлжэ, август һарынгаа түсэбөөр ажаллажа ябана.

Фермэдэнь улаан булан бии. Тэндэнь З. В. Зубакина А. Н. Спиридонова хоёрой гаргадаг бюллетень, социалис мүрысөөнэй уялгануудай дүнгүүд үлгөөтэй байна. Тэдэ бюллетеньнүүдэй нэгэндэ һаалишан бүхэнэй үдэрэй дүнгүүд аржына.

Совхозой парткомой зүгһөө тусхай агитатораар, политинформатораар һууринай библиотекые даагша Г. Гостева томилогдонхой юм. Тэрэ фермын һаалишадта аймаг, республика болон орон доторой һонинуудые саг үргэлжэ хөөрэдэг, парти, правительствын тогтоолнууд тухай мэдээсэдэг байна.

Вознесеновкын һаалишад юһэдэхи табан жэлэйнгээ даабари эрхим амжалтатайгаар дүүргэхээр. КПСС-эй XXV съездые коммунис ажалай габшагай амжалтануудаар угтахаар хүдэлнэ.

Б. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

ГЭДЭРГЭ ТАТАЛДАХА—ГЭНЭТЭЙ

„ПОГРАНИЧНЫЙ“ СОВХОЗДО ҺҮ ҺААЛИ ДООШОЛНО

Гүрэндэ шанар муутай һүн тушаагдана

Юһэдэхи табан жэлэй түгэсхэхы жэлэй түрүүшын хахад үнгэрөө. Хэн ямараар ажаллааб, абаһан уялгануүд, түсэбүүд хэр дүүргэгдэнэб? Иимэ асуудал хүн бухэнэй, коллектив бүриин урда табигдана.

Иимэ асуудалтайгаар Хяагтын аймагай «Пограничный» совхозой хүтэлбэрилэгшэд болон зооветеринарна мэргэжэлтэдтэ хандахада, үг-маг гээд тиимэ тоб гэмэ харюу абахын аргагүй байба. Юуб гэхэдэ, гүрэндэ һү тушааха түсэб, уялганууд эндэ дүүргэгдээгүй үлэһэн байшоо.

Урда жэлэй энэ үеынхитэй сасуулаад үзэхэдэ, урагшаа дабшахын орондо гэдэргээ сухариһан байба. Нёдондо жэлэй түрүүшын хахадайхида орходоо энэ жэл бэлэдхэлэй пунктда 1144 центнер һүн багаар тушаагдаһан, үнеэн бүриһөө 86 килограмм һүн багаар һаагдаһан байха юм. Ямар ушар шалтагаанһаа иимэ байдал тохёолдохо болооб? Энээндэ совхозой главна зоотехник Н. П. Красиков иигэжэ харюусаба:

— Нёдондо үбэл һү һаалиин шэнэ комплекс ашаглалгада оруулһанһаамнай хойшо һү һаалгамнай эрид доошолшоо.

Үнэхөөрөөшье тиигээ. Зүгөөр эндэ шэнэ комплекс гэмтэй гү? Али гоё һайхан, оньһожоруулагдамал комплекс баринжархихадамнай аадар бороогой орогшодоя һүн адхаршаха гэжэ совхозой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд этигээ гү? Тиигэжэшье болоо. Юуб гэхэдэ, совхозой мэргэжэлтэд шэнэ комплексдо малаа оруулхын урда тээ эмхидхэлэй, бэлэдхэлэй хүдэлмэри хүсэд ябуулаагүй байшоо. Комплексдо ороход үнеэдые зоотехническэ эрилтын ёһоор шалгаха, илгаха гэжэ оролдоогүй. Энээнһээ боложо машинаар һаахада үнеэдэй дэлэн хабдаха, шархатаха ушарнууд дайралдаа. Эндэ хүдэлхэ һаалишадшье машинаар үнеэ һааха тусхай һуралсал гараагүй. Мүнөө хүрэтэр зарим һаалишадынь тэрэ машина, хэрэгсэлнүүдээ һайса угаажа һураадүй. Зунай зүлгэ ногоон дээрэ һү һаали нэмэхэ арга боломжонууд хэрэглэгдэнэгүй. Ядахын сагта һаалиин бүхы гүүртэнүүдтэ үнеэдынь һүниндөө адуулагданагүй.

— Мал адуулха хүн олдоногүй, — гээд Калинишнын 3-дахи отделениие эрхилэгшэ Ларион Николаевич Черепанов шалтаг бэдэрнэ.

Энээндэ хэн этигэхэ бэлэй. Үнеэдээ һайса бэлшээдэггүй аад, тэдээндэ нэмэлтэ ногоон тэжээлшье үгтэнэгүй. Нэмэлтэ тэжээл болохоор горох, обёосой холисо таригдаһаншье һаа, тэрэнээ сабшажа, үнеэдтээ үгэнэгүй. Зунай бэлшээри дээрэ үнеэдээ оруулжа һааха, эдеэлүүлхэ дал, һарабшашье түхеэрэгдээгүй, тиимэһээ һаажа байһан һүн руунь шорой шохой орохо, халуун наранда үнеэд байжа ядаха муутай.

Совхозой гүрэндэ тушааһан һүнэй шанар тон муу. Үнгэрһэн 6 һарада энэ совхоз 113 центнер һүеэ гашалгажа, тэрэнээ гахайнуудтаа эдюулжэ, 248 түхэригэй гарзада ороо. Тиихэдэ хэмһээ үлүү гашалангиртай һү тушаажа, 287 түхэригэй ялада унаа.

Яахадаа иимэ баримтанууд гарана гээшэб? Һаалиин фермэнүүдтэ ариг сэбэр сахигданагүй. Харанхын комплексдо үнеэдээ һаажа эхилхын урда тээ машина, хэрэгсэлнүүдээ хүсэд угаанагүй, үнеэдэй хүхэ, дэлэн һайса сэбэрлэгдэнэгүй.

Энээнһээ боложо һүнэй гашалангир дээшэлнэ. Богонёор хэлэхэдэ һаалиин фермэнүүдтэ зооветеринарна гурим, эрилтэнүүд баримталагданагүй.

Үнгэрһэн 6 һара соо тушаагдаһан 6802 центнер һүнэйнь миил 534 центнерынь 17 градус (Тернерээр) гашалангиртай байжа, гүрэнэй шанарай эрилтэдэ хүрөө. Бэшэниинь 18—20 градус гашалангиртайгаар тушаагдаа. Гадна мянгаад центнер һүн сэбэрээрээ гурбадахи группын гэжэ тоологдоо.

— Юундэ иимэ муу шанартай һү тушаанабта? — гээд һонирхогдоо.

Отделениие эрхилэгшэ Ларион Николаевич хүндөөр һанаа алдаад, гурбадахи шалтагаанаа дурдаба.

— Совхоздомнай һү шэрэдэг тусхай хоёр автомашина бии юм. Тэдэмнай ээлжэлээд лэ эбдэржэ, урагшаа ябанагүй. Хоюулаа хуушаршоо. Эбдэрһэн детальнуудыень һэльбэхэ запчастьнууд олдоногүй. Тиимэһээ Хяагта хүрэтэр һүеэ тракторай тэргээр, элдэб автомашинаар зөөхэ саг ерэдэг. Энэ халуунай сагта 30-аад модоной газарта тракторaap һү зөөхэдэ гашалангүй яахаб.

Һү ехээр зөөхэ зунай сагта тусхай хоёр автомашинаяа бэлдээгүй байһаниинь гэмшэлтэй. Имагтал энээндэ совхозой инженернүүд анхаралаа табяагүй байшоо.

Шанар муутай һүнэй тушаагдажа байһанай гол шалтагаан юун бэ гэхэдэ, тус ажахын зооветеринарна мэргэжэлтэд һаалиин фермэнүүдэй культура дээшэлүүлхэ, тэндэхи лаборатори һайнаар хүдэлгэжэ, һаалишадые сэбэр һайн һү һааха бүхы хэрэгсэлнүүдээр хангаха тушаа оролдоогүй.

Илангаяа зундаа һү һэбэрээхэ, хүргэхэ талаар совхозой фермэнүүд бэлэдхэл муутай. Урдынхидаал али бидонтой һүеэ уһан соо табихаһаа ондоо юумэн байхагүй. Шэнэ комплексдо һү хүргэхэ түхеэрэлгэ бии аад, тэрэнь һайса хүдэлгэгдэнэгүй.

Зунай сагта үнеэдэй һайнаар бэлшээхын тула совхозой ветеринарна хүдэлмэрилэгшэд гүүртай тэмсэхэ хэмжээ абаха уялгатай байгаа. Теэд тэрэньшье саг соогоо хэгдээгүй үнгэрөө. Тэрэшэлэн үбшэлһэн малые саг соонь эмшэлхэ, малые элдэб үбшэнһөө сараха хүдэлмэри эндэ хангалтагүй гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Энэ совхоз аймагай бусад ажахынуудта адли, байгша оной декабрь һараһаа һүеэ гүрэнэй шэнэ ГОСТ-ын эрилтын гуримаар тушаажа эхилхэ юм. Теэд энэ харюусалга ехэтэй хэрэгтэ бэлдэхэ талаар эндэ юуншье хэгдэнэгүй.

Ажал хэрэгтээ иимэ харюусалга багатайгаар хандажа, түсэб, уялгануудаа мууса дүүргэжэ байһан совхозой хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдтэ аймагай партийна, советскэ хүдөө ажахын органууд шанга эрилтэ табижа, бодото байдалые һайжаруулха, гүрэндэ һү худалдаха табан жэлэй түсэб дүүргэхэ бүхы хэмжээнүүдые абаха бэзэ гэжэ найдая.

Д. ДЫЛГЫРОВ.
манай тусхай корр.

БАРГАЖАНАЙ АЙМАГТ...

ТҮРҮҮШЫН 1000 ЦЕНТНЕР

Хилганын колхоз тэжээл бэлэдхэлгэдэ эмхитэйгээр ороо гэхэ гү, али түрүүшын үдэрһөө эндэ 13 гар ба морин, нэгэ оньһожоруулагдамал звенонууд — бүхыдөө 180 хүн хээрэ гараад, түрүүшын 1000 гаран центнер тэжээл бэлдэбэ.

Илангаяа Даши Гомбоев, Николай Гармаев ба комсомолой организациин секретарь Валерий Гармаев гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг комсомол-залуушуулай 3 звено эрхим эхи табинхай. Звено бүхэн 12—13 залуу хүбүүд ба басагадһаа бүридэнэ, тус тустаа 1800 центнер тэжээл бэлэдхэхэ даабаритай.

Колхозой хүтэлбэрилэгшэд үбһэшэдые бүхы талаһаань һайнаар хангахын түлөө хэмжээ ябуулгануудые хараалангай.

МҮРЫСӨӨНДЭ ИЛАБА

Хахад жэлэй дүнгөөр һү һаалгаар ба гүрэндэ худалдалгаар гүүртэнүүдэй ба фермэнүүдэй дунда болоһон социалис мүрысөөндэ Баргажанай совхозой һү һаалиин 4-дэхи фермын коллектив түрүү һуури эзэлбэ. Энэ фермые И. М. Елшин даадаг.

Фермын коллектив һү һааха хахад жэлэйнгээ түсэб 111 процент, һү гүрэндэ худалдаха түсэбөө 114 процент дүүргэжэ шадаа.

Энэ коллективтэ КПСС-эй райкомой ба аймагай Соведэй гүйсэдкомой дамжуулгын Улаан туг барюулагдаба.

КОЛХОЗОЙ ЗАГАҺАШАДАЙ АМЖАЛТА

«Ленинэй зам» колхозой загаһашад далайн хэшэг олзоборилхо хоёрдохи кварталай түсэб 102 процентээр дүүргэжэ, ажалай шэнэ амжалта туйлаба. Илангаяа эндэ бригадир К. И. Кирпичев гэгшын коллективэй эрхим ажал тэмдэглэлтэй. Тэрэнэй бригадын загаһашад загаһа бариха хахад жэлэйнгээ түсэб 103 процент, хоёрдохи кварталайнгаа түсэб 157 процент дүүргэжэ шадаа. Табан жэлэйнгээ түсэб энэ бригада үни дүүргэжэ, хамта дээрээ 1440 центнер загаһа түсэбһөө үлүү гүрэндөө тушаанхай юм.

Эндэ бригадирай габьяа ехэ. Тэрэ дүй дүршэлтэй, хуушанай загаһашан. Дайнай үедэ габьяа харуулжа Алдар солын 3-дахи шатын орденоор шагнагдаһан. Харин һаяхан Ажалай алдар солын 3-дахи шатын орденоор баһал шагнагдаа.

ХҮНДЭТЭ ЛЕКТОР

Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ Буряадай багшанарай институт дүүргэһэнэй һүүлээр залуу мэргэжэлтэн Владимир Харжеев 1974 ондо Баянголдо багшалхаяа ерэһэн юм. Энэ богони болзор соо тэрэ тосхоной зондо хүндэтэй болонхой.

Ушар юуб гэхэдэ, ерэ ерэһээр хүгжэмэй-инструментальна оркестр эмхидхээ. Нийтын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадана. Илангаяа бэрхэ лектор байһандаа бүришье магтаалтай.

Һүүлэй үедэ тэрэ уласхоорондын ба орон доторхи байдал тухай хэдэн һайн лекцинүүдые ажал... урда уншаа. Лекци ... дэ һайн бэлэдхэл хэдэг... до ойлгосотой хурса ... уншадаг дээрэһээнь ... ехэ һонирходог байна.

Иигэжэ колхозой ... молой организациин бю... гэшүүн Владимир ... Харжеев партийна ... баряа амжалтатай дүү...

БЭЛЭН ГЭРНҮҮД... БЭЛДЭНЭ

Ажалшадта үргэн хэр... лэй зүйлнүүдые гар... Баргажанай лесхозой ... модошод, дархашуул ба ... сарьнүүд һүүлэй үедэ ... продукци гаргадаг бо... Энэнь юун гээшэб гэбэл... ёр булын байха гэр... Иимэ гэрэй бүхы хэр... зүйлнүүдые тэдэнэр сум... дэдэг болонхой.

Һүүлэй үедэ иимэ гэр... дые загаһа олзобор... «Байкалец» колхоз, уһ... риин системын управ... Һубын лесничество ху... жа абаа.

Энэ ажал дээрэ мо... дархашуул Ю. Зарубин, ... Василенко, тракторист ... Низовцев, модо хюрөө... бригадын бригадир КП... эй гэшүүндэ кандидат Г... Зверев гэгшэд эрх... ажалланад.

ТУҺАТАЙ СЕМИНАР

Хүдөөдэ ном худал... һайжаруулха зорилг... гурбан үдэрэй семинар ... гажанай Адаг поселогто ... лобо. Энээндэ хабаад... республикын аймагуудай ... мой магазинуудые даа... нар, товароведүүд оло... ерээ. Семинар дээрэ ех... һатай хөөрэлдөөн боло... дүй дүршэлөө андалд... байха.

Семинарай һүүлээр ... базаар эмхидхэгдээ. По... гой номдо дуратайшуул ... тон Чеховэй, Борис ... войн, Александр Твар... скиин болон республ... уран зохёолшодой но... дые олоор абаа. Энэ ... 200 түхэригтэ ном худал... даа.

ЭДИРШҮҮЛЫЕ БАЯСУУЛБА

Улаан-Үдэ хотын нүко... театрай бүлэг арти... манай аймагта айлша... эдир залуушуулда ехэ хү... зугаа харуулба.

Аймагай центрэй ку... рын байшан соо тэдэ... харуулһан «Баабгайн хү... хэн» гэжэ зүжэг биш... үхибүүд ехэтэ һонир... хараа.

Н. ГАЛДАНОВ

Л. И. БРЕЖНЕВ Т. ЖИВКОВТЭЙ ХӨӨРЭЛДЭБЭ

Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар Хельсинкидэ боложо байһан ниитэ Европын зүблөөнэй үедэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев БКП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, Болгариин Арадай Республикын Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Т. Живковтэй июлиин 31-дэ уулзажа, хани ёһоор хөөрэлдэбэ.

Европо түбидэхи шахардуу байдалые саашадань һуларуулха, харилсаа холбоо тогтоохо бата үндэһэ һуури табиха зорилготой зүблөөнэй хүдэлмэриин һайн үнгэрэлгөөр сэдьхэлээ ханангi байһанаа Л. И. Брежнев, Т. Живков мэдүүлээ.

Аха дүү ёһоной хани барисаанай оршон байдалда үнгэрһэн хөөрэлдөөнэй үедэ нүхэд Л. И. Брежнев, Т. Живков Советскэ Союзай ба Болгариин Арадай Республикын хоорондохи харилсаае һайжаруулха хэдэ хэдэн асуудалнуудаар һанамжануудаа хэлсэһэн байна.

(ТАСС).

Л. И. Брежневэй Я. Кадартай уулзалга

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев ВСРП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Я. Кадартай июлиин 31-дэ «Финлянди» гэжэ ордон соо уулзаба. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, ВСРП-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ВНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Д. Лазар уулзалгада хабаадалсаа.

Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ Европын зүблөөндэ хабаатай асуудалнууд үнэн зүрхэнэй оршон байдалда үнгэрһэн хөөрэлдөөнэй гол анхаралда табигдаһан байна.

Советскэ Союзай Коммунис партиин ба Венгриин Социалис хүдэлмэришэнэй партиин хоорондохи, Советскэ Союзай ба Венгриин Арадай Республикын хоорондохи аха дүү ёһоной харилсаанай амжалтатай хүгжэлтөөр сэдьхэлээ ханажа байһанаа хоёр тала хөөрэлдөөнэй үедэ мэдүүлбэ.

(ТАСС).

Л. И. Брежнев Г. Гусагтай хөөрэлдөө хээ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев КПЧ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, Чехословакиин Социалис Республикын Президент Г. Гусагтай июлиин 31-дэ хөөрэлдэбэ.

Ниитэ Европын зүблөөнэй түгэсхэлэй шата амжалтатай байдаар үнгэржэ байна гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев, Густав Гусак тэмдэглээ. Зүблөөнэй хүдэлмэриин дүнгүүд Европодохи шахардуу байдалые нилээд һуларуулха. Европын бүхы гүрэнүүдэй хоорондо али алиндань ашатай туһатай харилсаае үргэдхэхэ гээд этигэн найдажа байһанаа эдэнэр мэдүүлбэ.

Шахардуу байдалые тэхэришэгүйгөөр һуларуулхын тула өөһэдһөөнь дулдыдаһан бүхы юумэ саашадаа хэхээр бэлэн байһан тухайдаа КПСС, КПЧ сэхэ мэдүүлнэ гэжэ нүхэд Л. И. Брежнев, Г. Гусак, мүн хөөрэлдөөндэ хабаадалсаһан А. А. Громыко, Л. Штроугал тэмдэглээ.

Хөөрэлдөөн үнэн зүрхэнэй хани барисаанай оршон байдалда үнгэрбэ.

(ТАСС).

Л. И. Брежнев П. Э. Трюдотой уулзаһан байна

Нүхэр Л. И. Брежнев Канадын премьер-министр Пьер Эллиот Трюдотой июлиин 31-дэ Хельсинкидэ уулзажа хөөрэлдэбэ. Хани ёһоной оршон байдалда үнгэрһэн хөөрэлдөөнүүдэй үедэ ниитэ Европын зүблөөнэй хүдэлмэриин асуудалнуудаар, мүн Советскэ Союзай, Канадын хоорондохи али алиндань ашатай туһатай, хүршэ ёһоной харилсаае саашадань хүгжөөхэ асуудалаар һанамжануудаа хэлсэһэн байна.

Нүхэр А. А. Громыко хөөрэлдөөндэ хабаадалсаа.

(ТАСС).

Л. И. Брежнев, А. А. Громыко Турциин премьер-министртэй хөөрэлдөө

Нүхэд Л. И. Брежнев, А. А. Громыко Турциин Премьер-Министр С. Демирельтэй, Турциин гадаадын хэрэгүүдэй министр И. Чаглаянгильтай уулзажа хөөрэлдэбэ.

Совет-Турциин хоёр талын харилсаанай, мүн ниитэ-Европын зүблөөнэй хүдэлмэридэ хабаатай асуудалнуудаар, хоёр талые һонирхуулһан уласхоорондын байдалай хэдэ хэдэн асуудалнуудаар һанамжануудаа хэлсээ.

Хөөрэлдөөн үгээ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрһэн байна.

(ТАСС).

Л. И. Брежневэй ФРГ-гэй федеральна канцлертай уулзаһан тухай

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев ФРГ-гэй федеральна канцлер Г. Шмидттэй июлиин 31-дэ Хельсинкидэ уулзаба. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, ФРГ-гэй гадаадын хэрэгүүдэй министр Г.-Д. Геншер уулзалгада хабаадалсаа.

СССР-эй ба ФРГ-гэй хоорондохи хоёр талын харилсаанай гол шухала хэдэ хэдэн асуудалнуудаар хөөрэлдөөнэй үедэ һанамжануудаа хэлсэһэн байна. СССР-эй ба ФРГ-гэй хоорондохи харилсаа холбооe саашадань һайжаруулгада, элдэб асуудалнуудаар үгээ ойлголсолгодо нүлөөлхые эрид шиидэнги байһан тухайдаа Л. И. Брежнев, Г. Шмидт мэдүүлээ. Хоёр талые һонирхуулһан асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхын тула хоёр ороной гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүд уулзаха байна гэжэ баталагдаа.

Уласхоорондын асуудалнуудые Л. И. Брежнев, Г. Шмидт зүбшэн хэлсэхэдээ, эб найрамдалай, шахардуу байдал һуларуулгын ба хани хүршэ ёһоной харилсаанай замаар Европын оронуудай хоорондохи холбоо барисаае хүгжөөхэ хараа түсэбүүдтэ онсо анхаралаа хандуулһан байна. Энээнтэй дашарамдуулан, аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ-Европын зүблөөнэй дүнгүүд Европо түбиин байдалда шэнэ шухала шата нээхэ ёһотой гээд этигэн найдажа байһанаа мэдүүлбэ.

Уулзалга бүтэмжэтэй һайн оршон байдалда үнгэрөө.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туһалагша А. И. Блатов, СССР-эй МИД-эй коллегиин гэшүүн А. П. Бондаренко, федеральна канцлерай албан зургаанай хүтэлбэрилэгшэ К. В. Занне уулзалгада хабаадалсаһан байна.

(ТАСС).

А. А. Громыко К. Вальдхаймтай хөөрэлдэбэ

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ-Европын зүблөөнэй хүдэлмэриин эхилһэнтэй дашарамдуулан, Хельсинкидэ ерээд байһан ООН-ой Генеральна секретарь К. Вальдхаймтай июлиин 30-да уулзаһан байна.

Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин ажал ябуулгада хабаатай хэдэ хэдэн асуудалнуудаар һанамжануудаа хэлсээ.

(ТАСС).

Зүблөөндэ хабаадагшадай хүндэлэлдэ уулзалга үнгэргэгдэбэ

ХЕЛЬСИНКИ. (ТАСС-ай тусхай корр.). Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ Европын зүблөөнэй гурбадахи шатын хүдэлмэридэ хабаадажа байһан делегацинуудай хүндэлэлдэ Финляндиин Республикын правительство июлиин 31-нэй үдэшэ уулзалга эмхидхэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев түрүүтэй Советскэ Союзай делегаци уулзалгада хабаадаа.

Делегацинуудые толгойлогшонорой хүндэлэлдэ У. Кекконен обед эмхидхэбэ

ХЕЛЬСИНКИ. (ТАСС-ай тусхай корр.). Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ-Европын зүблөөндэ хабаадажа байһан делегацинуудай толгойлогшонорой хүндэлэлдэ Финляндиин Республикын Президент У. Кекконен обед эмхидхэбэ.

У. Кекконен суглараргшадта хандан, амаршалгын үгэ хэлэхэдээ, тодорхойлон хэлэхэдэ, иигэжэ мэдүүлээ: мүнөө үнгэргэгдэжэ байһан зүблөөн манай түүхэдэ шухала шата болоно. Манай түби дээрэ эб найрамдал хангаха гэшэ тэрэнэй гол зорилго мүн. Зүблөөнэй түгэсхэлэй документ манай түбиин байдалые һайжаруулгада бата, эбдэршэгүй үндэһэ һуури табиха гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

НИИТЭ ЕВРОПЫН ЗҮБЛӨӨН ДЭЭРЭ

(Түгэсхэл. Эхиниинь нэгэдэхи хуудаһанда).

һанай гэршэ болоно гэжэ Т. Живков онсолон тэмдэглэбэ.

Манай зүблөөнэй үрэ дүнгүүд дэлхэйдэ хабаатай ехэ ехэ асуудалнуудые шиидхэлгэдэ туһа хүргэхэ түлхисэ болохо байха гээд этигэнэб. Дүтын Зүүн зүгтэхи, Кипрэтхи зүришэлдөө, хёмороо усадхаха, Азида хамтын аюулгүй байдалай гурим тогтоохо, буу зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ, хүсэд бүрин хурааха зорилгонуудыел тэдэ асуудалнуудай тоодо дурданаб.

Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной хэрэг бүри ехэ шэнэ оролдолго хүсэлдэлгэ гаргаха эрилтэ бидэнэй, манай правительствануудай, арадуудай үмэнэ табина гэбэ.

СЕПГ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Эрих Хонеккер удаа тээнь үгэ хэлэхэдээ, Европодо аюулгүй байдал, харилсаа холбоо хангаха зүблөөнэй амжалта түйлаһанда ГДР сэдьхэлээ ханангхай байна, зүбшэлэн бэлдэһэн документые бүрин һайшаана гэжэ мэдүүлээ.

Энэ зүблөөнэй үрэтэйгөөр дүүрэлгэ — эб найрамдалай хэрэгэй амжалта, политическэ таарамжатай оршон байдалай, зүб ойлгомжын илалта болоно. Амгалан ёһоор зэргэ оршолгын политикаһаа үлүү һайн юумэнэй байхагүйнь элитэ. «Хүйтэн дайнай» хараа, бодолһоо хахасан, шахардуу байдал һуларуулха зорилготой хубилалтын Европодо боложо байһые Хельсинкидэ сугларһан гүрэнүүдэй хуралдаан гэршэлэн батална. Ниитын ондо ондоо байгуулгатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршохо гол ёһонуудай хуули заршам баталан абаха гэжэ зүблөөндэ хабаадагша бүхы гүрэнүүд энэ түбидэ түрүүшынхеэ хэлсэжэ байна.

Сэрэгэй талаар шахардуу байдал һуларуулхын политическэ талаар һуларуулгаһаа гээгдэжэ байһандань һанаата болонобди. Элдэб зэбсэгүүдые үрдилдэн түхеэржэ үргэлжэлбэл, тон бэрхэшээлтэйгээр түйлагдаһан политическэ һуларуулгын үрэ дүнгүүдые аюулда оруулжа магад. Зэбсэгүүдые хураалгын, зэбсэгүүдые түхеэрхэ ябадал хизаарлалгын талаар — бүгэдэнэй аша туһада харюусамаар, хабаадагшадай хэндэшье нэгэ талын үлэмжэ байдал олгохогүй, эрид шууд, үрэ түгэс хэмжээнүүдые хараалан бэелүүлхэ тухай хэлсэхэ шухала гээд ГДР тоолоно. Энэ асуудалаар мүнөө, саашадаашье эдэбхитэй, бүтэмжэтэй харилсаа холбоондо хабаадахаар бэлэн байнабди гэжэ СЕПГ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь тусхайлан тэмдэглэбэ.

Европодо аюулгүй байдал, харилсаа холбоо хангаха зүблөөнэй документдэ гар табигдаһантай дашарамдан, амгалан байдалай политика, Федеративна Республикын һанамжын ёһоор, урагшаа горитойгоор дабшахань гэжэ **ФРГ-гэй Канцлер Гельмут Шмидт** мэдүүлнэ. Эб найрамдал хангалга, шахардуу байдал һуларуулга ФРГ-гэй правительствын гол зорилго болоно гэбэ.

Гүрэнүүдэй хоорондын харилсаанай юрэнхы гол ёһонуудые мэдэрэнхэйбди, хүсэ хэрэглэхэ гү, али хүсэ хэрэглэхээр занаха ябадалһаа арсалга политикымнай үндэһэ һуури болоно гэжэ ФРГ үнинһөө хойшо тоолодог. Энэ ушар хилэнүүдые хубилгаха асуудалда мүн лэ хамаадана. Хилэнүүд эбдэгдэхэ ёһогүй, зүгөөр амгалан гуримаар, үгээ ойлголсоһоной үндэһөөр хубилгагдажа болохо бээз гэжэ Г. Шмидт саашадаа һанамжалба.

Экономическа харилсаа холбоондо хабаатай мүнөөнэйнгөө политикые бүри эдэбхитэй болгохо гээд бүрин шиидэнхэйбди.

Үглөөгөө түгэсхэл дотор тэрэ иигэжэ мэдүүлээ: Европодо ямар гуримаар харилсаха, ажаһууха тухай юрэнхы гуримуудые тогтоогообди. Хойто Америкын гүрэнүүдтэй хамта амгалан байдал тогтонижуулха замаар Европодо саашадаа шэнэ алхам хэхэ гэжэ эндэ, Хельсинкидэ лаблан батални, документнүүд дотор бэшэхээ байна.

Манай хараа бодол хубилхагүй гэжэ Германиин Федеративна Республикын зүүн ба баруун зүгтэхи хүршэнэрэй тоолоходнь болохо. Европодо хабаатай уялгануудаа дүүргэхэл байхабди.

Тэрэшэлэн Грециин Премьер-Министр **К. Караманлис**, Исландиин Премьер-Министр **Г. Хатлгримссон**, Канадын Премьер-Министр **П. Э. Трюдо**, Италиин Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ **А. Моро**, Швейцариин конфедерациин Президент **П. Грабер** гэгшэд түрүүшын заседани дээрэ үгэ хэлээ.

Зүблөөн июлиин 31-дэ хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ.

***

ХЕЛЬСИНКИ. (ТАСС-ай тусхай корр.). Европодо аюулгүй байдал, харилсаа холбоо хангаха зүблөөн июлиин 31-дэ «Финлянди» гэжэ ордон дотор хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлбэ. Үглөөнэйнь заседани Югославиин Социалис Федеративна Республикын делегациин толгойлогшо СКЮ-гэй Түрүүлэгшэ, СФРЮ-гэй Президент И. Броз Титын хүтэлбэри доро нээгдэбэ.

КПЧ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, Чехословакиин Социалис Республикын Президент Густав Гусак заседани дээрэ түрүүлэн үгэ хэлэбэ.

Эб найрамдал, аюулгүй байдал ба бүтэмжэтэй харилсаа холбоо хангаха бодото арга боломжонуудые Европын бүхы түүхэдэ түрүүшынхеэ хэрэглэжэ байнабди. Политикын, экономикын, философиин ба социальна байдалай талаар хараа бодолнуудай илгаануудтай байбашье һаань, иимэ юумэн хэгдээ.

Дайн болоно аа гү гэжэ ходо айнгүй, зэргэлэн ажаһууха арга боломжые бата бэхеэр мэдэрэлгэһээ, мүнөө сагай Европын бодото хэрэгүүдһээ гадна, мүн тэрэнэй ерээдүйдөө найдаха ехэ этигэл бусадта жэшээ харуулха арга боломжо дулдыдаха байна.

Иимэ ойлгомжоһоо уламжалан эндэ, Хельсинкидэ ерээд Европын гүрэнүүдэй США ба Канадатай хамта хэхэ хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадажа, манай түбиин хүгжэлтын амгалан гол ёһонууд тухай ойлголсохо, тиин социальна ондо ондоо байгуулалтануудтай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршохо уласхоорондын шэнэ харилсаанай үндэһэ һуури табихын тула Европын түүхэдэхи гансахан алхам хэжэ байһамнай һайн. Советскэ Союзай ба Америкын Холбоото Штадуудай хоорондын харилсаанда болоһон таарамжатай хубилалта Европодохи зохихо хубилалтануудта горитой туһа хүргөө. Гансахан Европын бэшэ, мүн бүхэдэлхэйн шэнжэтэй энэ хубилалтын үрэ дүнгүүд Европын бүхы гүрэнүүдтэ — бага ба ехэшье, социалис ба социалис бэшэшье гүрэнүүдтэ — туһа хүргэхэ байһаадань этигэнэбди гэжэ үгэ хэлэгшэ тусхайлан тэмдэглэбэ.

Удаа тээнь **Польшын Нэгэдэмэл хүдэлмэришэнэй партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Эдвард Герек** үгэ хэлээ. Европодохи эб найрамдалай бэхижэжэ байһан ушар бидэниие эндэ, Хельсинкидэ асарһан гол хараа бодол болоно.

Эб найрамдалай хэрэг поляк арадта илангаяа үнэтэй байна. Дэлхэйн хоёр дайн манай газар дээгүүр гараа һэн. Гушан жэлэй урда тээ Польшодо амгалан байдалай тогтоходонь, дайнай үеэр зургаа миллион үлүүтэй хүнүүднай үхэнхэй, олон городууд ба тосхонууднай һандаранхай, үнэһэн шандаруу болонхой байгаа бэлэй. Манай арад баатар габьяатайгаар тэмсэн, ехэ гэмтэл хохидол үзэжэ, Советскэ Союзай ба антигитлеровскэ бүхы коалициин асари ехэ оролдолго хүсэлэлгэдэ хубитаяа горитойгоор оруулаа. Амгалан тайбан гушан жэлэй турша соо түүхэдэхи ондоо ямаршье үеынхиһөө ехэ юумэ өөһэдынгөө ажалаар түйлаа, бүтээгээбди. Тиимэһээ амгалан хүгжэлтын үргэлжэлэл — поляк арадай тон халуун хүсэлэл болоно гэжэ Э. Герек хэлэбэ.

Бидэнэй эндэ гар табиха, гүрэнүүд хоорондын харилсаанай гол ёһонууд тухай декларации хадаа гүрэнүүдэй хилын ба газар дайдын эбдэгдэшэгүй, бүрин бүтэн байлгын тон шухала удха шанартай байһые лаблан баталха. Иимэ декларациие энэ зүблөөн дээрэ баталан абалга ямар ушар удхатайб гэхэдэ, урдань хёмороон, зүришэлдөөнүүдэй, дайн дажарнуудай шалтагаан болодог байһан ябадалһаа, газар дайда эзэмдэхэ гэһэн шунал эрмэлзэлнүүдһээ хэтын хэтэдэ арсаха гэжэ түс зүблөөндэ хабаадагша бүхы гүрэнүүд лаблан баталха болоно. Энэ декларациие Европодохи эб найрамдалай агууехэ документ мүн гэжэ поляк арад тоолоно.

Францiин Республикын Президент Валери Жискар д'Эстэн трибунада гараба.

Гүрэнүүдэй хоорондын харилсаандахи шахардуу байдалай һуларһанай, харилсаа холбоонойнь хүгжэһэнэй эсэстэ Европодо аюулгүй байдал хангагдаха гээд хүлеэнэбди. Манай аюулгүй байдал хамгаалгын зохихо хэмжээнүүдээр саашадаа дэмжэгдэхэ ёһотойнь элитэ. Гэхэ зуура, шахардуу байдал һуларуулха замуудые саг үргэлжэ бэдэрхэ шухала болоно. Иимэ бэдэрэлгэнүүд арба шахуу жэлэй турша соо шахардуу байдалай һуларалга гээд нэрлэгдэнэ.

Түйлагдаһан үрэ дүнгэй, тайлбарилан хэлэбэл, зүблөөнэй түгэсхэхы хэмжээ ябуулгын бодото удха шанарынь юун болоноб? Энэмнай эбэй договор бэшэ, заримдаа тиигэжэ нэрлэдэг, харин эб найрамдал хангахын тула баталагдаха хэлсээн болоно. Энэнэй удха шанарынь гурбан зүйлөөр: тэрээндэ бэлэдхэлээр, тэрэнэй удхаар, манай уулзалгаар тодорхойлогдоно. Түс зүблөөнэй хайшан гээд эмхидхэгдэһэн, ямараар үнгэрһэн, шахардуу байдал һуларуулха хараа бодолтой байһаниинь бидэниие зориг жуулна.

Энэ зүблөөн шахардуу байдал һуларуулха хараа бодолтойгоор үнгэржэ байхын хажуугаар, бидэнэй баталан абаха документнүүд дотор хэдэ хэдэн гуримуудые тодорхойлно. Эдэ документнүүд эб найрамдал гансата тогтоожорхихогүй ааб даа. Тэрэнэй зарим пунктнуудынь һанаһанда үшөөл хүрэхэгүй байна. Информацинуудые абалсаха тухай зарим найруулганууд гэхэ гү, али соёлой талаар харилсаа холбооной зарим формонууд тухай хэлэнэб. Тиигэбэшье бүгэдэндэ хабаатай гуримууд доро бултааран гар табиха зуураа, харилсаагаа хүгжөөхэ, холбоо барисаагаа батадхаха хүсэлтэй байһан тухай мэдүүлхэ зуураа, шахардуу байдал һуларуулгын хэм хэмжээе сэгнэхэ арга олгохоор гурим тодорхойлнобди.

Европодохи аюулгүй байдалай асуудалнуудаар оронойнгоо баримталдаг хараа бодолые тодорхойлон найруулхадаа, В. Жискар д'Эстэн иигэжэ мэдүүлбэ: бусадһаа дулдыдангүй оронойнгоо обороно хангахын тула, хамаададаг союзайнгаа хаба шадабарида туһа хүргэхэ уялгануудаа хүндэлхын тула шухала оролдолго хүсэлэлгэ гаргажа үргэлхэ һанаатайбди.

Европодо аюулгүй байдал, харилсаа холбоо хангаха зүблөөн шахардуу байдал һуларуулжа эхилһэн үеын үрэ дүн болоно. Шэнэ шата нээхын тула, түгэсхэлэй документдэ гар табиһанай удаа тааруу зохид хүгжэлтэ хангаха ёһотойбди гэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнерэ үгэ үгтөө.

Венгриин Социалис хүдэлмэришэнэй партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Янош Кадар үгэ хэлэбэ. Европодо аюулгүй байдал, харилсаа холбоо хангаха зүблөөн арадуудай хүсэл эрмэлзэлые ерээдүйдэ бүри һайн байдалтай байха найдабариие элирхэйлнэ, Европын түүхэдэ шэнэ, шухала хуудаһа нээхэнь дамжаггүй.

Европодо аюулгүй байдал, харилсаа холбоо хангаха зүблөөнэй амжалтаһаа, энээнэй үндэһөөр саашадаа ябуулагдаха хүдэлмэриһөө, манай арадуудай, манай түбиин — Европын ерээдүйн байдал, тэрээнһээ гадна, бүхы хүн түрэлтэнэй ерээдүйн байдал дулдыдаха гээд тоолонобди. Энэ зүблөөн урагшатайгаар хүдэлмэрилхэ, саашанхи амгалан тайбан байдал хангаха гээд бидэнэй түлөөлдэг арадууд найдана гэжэ Я. Кадар хэлэбэ.

Соёлой харилсаа холбоонтой, мэдээсэлнүүдые абалсалгатай дашарамдан, үзэл сурталай талаар илгаанууд илангаяа тодоор харагдана. Бидэнэр, энэ зүблөөндэ хабаадагшад, политическэ ондо ондоо байгууламжатай оронуудые, ондо ондоо суртал бодолнуудтай партинуудые түлөөлнэбди. Суртал бодолой ба политическэ талаараа илгаануудтай байбашье, бэе бэеэ ойлголсохо, нэгэдэхэ, Европодо эб найрамдалай, аюулгүй байдал хангахын тула, хамтын хүсэл эрмэлзэл хангаха хэрэгүүдэй талаар арадуудайнгаа аша туһада гүрэнүүд болон оронуудай һайн харилсаа холбоо тогтоохын тула дүүргэгдэхэ ёһотой ниитэ зорилгонууд тухай ойлголсохыемнай бидэнэй түлөөлдэг арадууд манһаа хүлеэнэ гэбэ.

Венгриин Арадай Республика, эб эетэй байхые хүсэдэг венгер арад Европодо аюулгүй байдал, харилсаа холбоо хангаха зүблөөнэй арюун һайхан зорилгонуудай бодото дээрээ бэелүүлэгдэхын тула өөһэдһөөнь дулдыдаха бүхы юумэ хэхэ байха гэжэ Я. Кадар зүблөөндэ хабаадагшадые найдуулба.

Тэрэшэлэн Ирландиин Премьер-Министр **Л. Косгрейв**, Кипрэй Республикын Президент архиепископ **Макариос** заседани дээрэ үгэ хэлээ.

Энээгээр үглөөнэй заседани дүүрэбэ.

***

Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ Европын зүблөөнэй хоёрдохи үдэрэй заседани Италиин делегациин толгойлогшо, Италиин Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Морын түрүүлэлгэ доро июлиин 31-нэй үдэшэһөө хойшо үргэлжэлбэ.

СКЮ-гэй Түрүүлэгшэ, Югославиин Социалис Федеративна Республикын Президент Иосип Броз Тито үгэ хэлэхэдээ, энэ зүблөөн хадаа мүнөөнэй ба ерээдүйн үетэндэ жаргалта байдал олгохо этигэл найдабари түрүүлһэн Европо түбиин түүхэдэхи агууехэ ушар хэрэг болоно гэжэ мэдүүлээ.

Эрхэ сүлөөгэйнгөө ба бэеэ дааһан байдалайнгаа түлөө, эб найрамдалай ба аюулгүй байдалай түлөө, адли тэгшэ али бүхы харилсаа холбооной түлөө, экономическа болон социальна хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө арадуудай шууд сэхэ тэмсэл хэжэ байһан үе сагта ажаһуунабди. Колониализмын, империализмын ба политическэ, экономическа талаар арадуудые дарлан мүлжэлгын элдэб арга нүхэсэлнүүдэй үе сагай аргааханааршье һаа, бидэнэй нюдэн дээрэ хосорон һалажа байха үедэ ажаһуунабди.

Нүгөө талаһаань хаража үзэхэдэ, мүнөөнэй эрхэ байдал, ажалай хэрэгсэлнүүд, мүн эрдэм, техникын, экономикын, ниитын ба соёлой хүгжэлтын эрилтэнүүд хоорондохи холбоо барисаагаа, нэгэдэлээ улам бата болгохыень баадхана гээд хүн зон, арад түмэн ойлгон мэдэрнэ.

Сэрэгэй ямаршье бүлэглэлдэ хабаадахагүй гэһэн политика шэнэ, демократическа шиидхэбэринүүдые бэдэрхэ, бии байгаа асуудалнуудта харюунуудые олохо зам болоно.

Эб найрамдал ба аюулгүй байдал мүнөө хоорондоо таһаршагүй болонхой гээд И. Броз Тито саашадаа тэмдэглээ. Хүн түрэлтэнэй саашанхи хүгжэлтэдэ эдэ бүгэдэ түүхэтэ удха шанартай байна. Шахардуу байдалай, хёмороо зүришэлдөөнэй тохёолдожо байһан лэ сагта дэлхэй дээрэ хэншье хаанашье аюулгүй байдалтай байһанаа мэдэржэ шадахагүйл. Бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал, аюулгүй байдал хангахын аша туһада, өөһэдынгөө аша туһада зүблөөндэ хабаадаһан гүрэнүүд эдэ хёмороо зүришэлдөөнүүдые үнэн зүбөөр гуримшуулха харгы зам бэдэрхэ ёһотой.

И. Броз Тито түгэсхэлдөө иигэжэ хэлэбэ: Фашизмые илаһаар 30 жэлэй ойн жэлдэ манай уулзалга үнгэргэгдэжэ байна. Энэ аюул түбэгтэ үе сагые яажа гаталһанаа мүнөө ухаан бодол соогоо үшөө дахин һэргээнэбди. Үнгэрһэн сагай харата муухай үйлэ хэрэгүүдые хүн түрэлтэн мартажа шадахашьегүй, мартаха ёһошьегүй. Тиимэһээ тэрэ эб найрамдалые һэримжэтэй хёрхоор сахиха зэргэтэй. Мүнөө Европын хэжэ байһан ябуулга энэ ойе эгээл һайнаар тэмдэглэлгэ болоно.

Финляндиин Республикын Президент Урхо Калева Кекконен үгэ хэлэбэ. Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ Европын зүблөөнэй түгэсхэлэй актда гар табихын тула 35 гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй Хельсинкидэ сугларһан ушар зүблөөнэй ёһо гуримуудай үндэһөөр асуудалнуудые шиидхэхээр хүсэжэ байһан тухайнь элирхэйлэн гэршэлнэ гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Зүблөөндэ хабаадаһан гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаандаа бэелүүлхые шиидэһэн гол ёһонуудай декларации манай зүблөөнэй хараа бодолые тодорхойлно гээд оратор үргэлжэлүүлбэ. Тиигэдэ энэ декларации манай гүрэнүүдтэ сэхэ нүлөөлнэ, хоорондохи ажал ябуулга ба харилсааень гуримшуулан һайжаруулха байна. Гол ёһонуудай декларации ООН-ой гол ёһонуудта, зорилгонуудта үндэһэлнэ. Тэрэ ООН-ой Уставһаа саашаа гарана. Ушарынь юуб гэхэдэ, эдэ гол ёһонууд манай түбиин эрхэ байдалда тааруулагдан хэрэглэгдэхэ бшуу. Гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаа холбооной үндэһэ һуури — бэеэ дааһан байдалай гол ёһонууд бэелүүлэгдэхэ байна.

Хоёр жэлэй үнгэрхэдэ, хүдэлмэриингөө дүй дүршэл согсолхын, хараа шэглэлээ тодорхойлхын тула түлөөлэгшэдэймнай үшөө дахин уулзаха байһан тухай шиидхэбэри хадаа зүблөөн дээрэ баталагдан абтаһан гол шухала шиидхэбэринүүдэй нэгэниинь болоно гээд У. Кекконен саашадаа хэлэбэ. Манай хамтын хүсэлэл оролдолгонуудай иимэ гол ёһонуудта саашадаашье үндэһэлхэ байһаниинь ехэ удха шанартай байна.

Турциин Премьер-Министр **С. Демирель**, Даниин Премьер-Министр **А. Иоргенсен**, Бельгиин Премьер-Министр **Л. Тиндеманс**, Швециин Премьер-Министр **У. Пальме**, Австриин Республикын Федеральна канцлер **Б. Крайский**, Испаниин правительствын Түрүүлэгшэ **К. Ариас Наварро** гэгшэд үдэшын заседани дээрэ үгэ хэлэбэ.

Зүблөөн августын 1-дэ хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ.

(ТАСС).

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТЕЛЕФОН·ТЕЛЕГРАФ·РАДИО

ДЭЛХЭЙН ГАЗЕТЭНҮҮД ЮУН ТУХАЙ БЭШЭНЭБ

Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ-Европын зүблөөнэй түгэсхэлэй шатын баярай оршон байдалда Хельсинкидэ нээгдэһэн тухай, 35 гүрэнэй делегацинуудай, эдэнэй дунда КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев түрүүтэй Советскэ Союзай делегациин тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадажа байһан тухай дэлхэйн хэблэл үргэнөөр бэшэнэ.

Финляндиин Республикын Президент Урхо Кекконенэй суглараргшадта хандан, хэлэһэн амаршалгын үгые газетэнүүд дэлгэрэнгыгээр толилно.

ООН-ой Генеральна секретарь Курт Вальдхаймай хэлэһэн үгые хэблэл шэнжэлхэдээ, аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ-Европын зүблөөн манай зуун жэлдэ, магад, бүхы түүхэ соошье үзэгдөө дуулдаагүй ехэ удха шанартай зүблөөн болоно гэжэ хэлээ гээд тэмдэглэнэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнэвэй ниитэ-Европын зүблөөндэ хабаадажа байһан США-гай делегациин толгойлогшо, США-гай Президент Дж. Форддтой уулзажа хөөрэлдэһэн тухайнь газетэнүүд мэдээсэнэ. Хани барисаанай, бүтэмжэтэй һайн оршон байдалда үнгэрһэн хөөрэлдөөнэй үедэ хоёр тала совет-американ харилсаае хүгжөөхэ хэдэ хэдэн асуудалнуудые, эдэнэй дунда стратегическэ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые саашадань хизаарлаха тухай, Дүтын зүүн зүгтэхи байдал тухай ба уласхоорондын байдалай зарим асуудалнуудые зүбшэн хэлсэһэн байна гээд «Вашингтон пост» газетэ тэмдэглэнэ.

ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Э. Герегтэй, Францiин Президент В. Жискар д'Эстэнтэй Л. И. Брежневэй уулзаһан тухайнь хэблэл бэшэнэ.

Ниитэ-Европын зүблөөнэй гурбадахи шата энэ түбидэ эб найрамдал бэхижүүлхэ зорилготой байна гээд «Нью-Йорк таймс» газетэ батална. Оронуудай хүтэлбэрилэгшэдэй хабаадалгатайгаар Хельсинкидэ үнгэргэгдэжэ байһан уулзалга эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүдэй һайн һайхан хүсэлэнгэй бэелжэ байһые элирхэйлэн гэршэлнэ гээд Польшын «Жиче Варшавы» газетэ мэдээсэнэ. Ниитэ-Европын зүблөөндэ хабаадагшадай гар табиха түгэсхэлэй акт Европын оронуудые эб найрамдалай ба харилсаа холбооной замаар дабшуулха арга олгохо байна гээд Италиин «Унита» газетэ тэмдэглэнэ.

Америкын гүрэнүүдэй эмхиин гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй зүбшэлэлгын XVI зүблөөнэй Коста-Рикын ниислэл — Сан-Хосе хотодо боложо, Кубые хашаха харшалха гэһэн ябуулгануудые болюулха шиидхэбэри абаһан тухайнь хэблэл мэдээсэнэ. Латиин Америкын оронууд гадаадаһаа хэгдэдэг баалалтада эсэргүүсэн, бусад оронуудай дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсахагүй, бэеэ дааһан байдалтай байха гол ёһонуудые сахиха хүсэлэнтэй байһыень энэ шиидхэбэри батаар элирхэйлэн гэршэлбэ гээд Польшын «Глос Працы» газетэ бэшэнэ.

Арадай нэгэдэлэй бүлэгтэ ородог Чилиин политическэ зургаан партиин түлөөлэгшэдэй хамтын заседаниин Берлиндэ болоһон тухай ГДР-эй «Нойес Дойчланд» газетэ мэдээсэнэ.

(ТАСС).

ХЕЛЬСИНКИ

Финн хэлэн дээрэ хэблэгдэбэ

ТАСС

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэнүүдэй суглуулбари Финляндиин «Отава» гэжэ хэблэлээр финн хэлэн дээрэ барлагдаа. Энэнь «Политическэ үгэнүүд» гэжэ гаршагтай.

Энэ хадаа КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин хэлэһэн үгэнүүдэй Финляндида хэблэгдэһэн гурбадахи суглуулбари болоно.

Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэнүүдэй суглуулбариие Финляндиин хүн зон һонирхон угтаба.

ЛИССАБОН

ҮРГЭНӨӨР ДЭМЖЭНЭ

ТАСС

Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хүдэлөөнэй ассамблейн онсо яаралтай сесси дээрэ абтаһан ороной политическэ хүтэлбэри байгуулха тухай шиидхэбэриие Португалиин демократическа партинууд, профсоюзууд, үргэн ниитэ ажалшад һайшаана.

Энэ шиидхэбэри Португалиин революциин гол шухала зорилгонуудые бэелүүлгэдэ хабаатай байна гээд Португалиин Коммунис партиин эндэ тунхаглагдаһан мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

ДВС-эй ассамблейн хүдэлмэриин дүнгүүд орон дотор революционно засаг захиргаанай бэхижэжэ байһые элирхэйлэн гэршэлнэ. Энэнь демократическа замаар социализм тээшэ дабшаха шухала нүхэсэл болоно гээд Португалиин демократическа хүдэлөөн гэдэг партиин хүтэлбэрилэгшэд тэмдэглэнэ. ДВС-эй демократическа элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад — генералнууд Кошта Гомешые, Васку Гонсалвишые, Отеллу Сарайва ди Карвальяе батаар, шууд сэхээр дэмжэжэ байһан тухайдаа ассамблейн делегадууд мэдүүлээ гээд коммюнике дотор хэлэгдэнэ.

Португалиин профсоюзуудай эндэ боложо дүүрэһэн съездын делегадууд тогтоол абахадаа, Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хүдэлөөнтэй, Революционно Соведтэй һанал нэгэтэй байһанаа мэдүүлбэ. 1,5 миллион ажалшадые зэргэнүүдтээ нэгэдүүлдэг профсоюзуудай түлөөлэгшэд энэ тогтоолой түлөө дуугаа үгэһэн байна.

ФРГ. Германиин Коммунис партиин закиалта неделиин нээгдэһэндэ зорюулагдажа, олон мянган ажалшадай хабаадалгатай жагсаал Рурай промышленна ехэ түбүүдэй нэгэн — Золинген хотодо болобо.

АДН — ТАСС-ай телефото.

ТОЛИ

ОМОГОРХОЛ ТҮРЭН БАЯРЛААБДИ

Дурна зүгтэхи Владивосток хотын искусствын институт амжалтатай дүүргээд, Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ гүрэнэй буряад драмын театрай коллективтэ хүдэлхээ ерэhэн нютагаймнай 24 хүбүүд, басагадай амжалта тухай дуулажа hонирхоhоор энэ зунайбди. Тэдэнэрнай түрүүшынгээ тоосоото концерт нютагаархиндаа харуулжа, Хэжэнгын аймагай бүхы совхозуудаар ехэ амжалтатай айлшалаад, мүнөө Яруунын аймагай ажалшадые hонирхуулан, халуун альга ташалгаар угтуулжа байна. Үльдэргэ, Эгэтын колхозуудта, Нарhата дээрэ олон харагшадай урда дүүрэн хүн зонтой клуб соогуур тэдэнэй ирагуу аялга, уян хатар, шог зугаа зэдэлээ. Харагшадай эгшэтэрээ энеэлгэн, альга ташан үдэшэлгэн, омогорхон баярлалган удаа залгаа болоо. Тэдэнэй наадахые ажаглан хаража hуухада, мэргэжэл бэлэдхэл, бэлиг шадабаринь эли байна даа. Дуулахашье, хатархашье шог зугааша шадамар зүжэгшэд, шүлэгшэд олон, дүрбэн тэгшэ залуу артистнар байhанаа харуулаа. Тиимэ байнгүй яахаб даа, мэргэжэл түгэлдэр мэдээжэ багшанарта hуража ерээ ха юм. Хаража hуухада, нэгэниинь нүгөөдэhөө үлүүгээр наадажа байhан шэнги харагдана. Бултадаа жэнхэни буряад хэлээ hайн шудаланхай, тэдэндэ оёгдоhон шэнэ хубсаhаниинь тааруу ба гоё түхэлтэй.

Концерт соносхогшо Очирова Бальжит ямар илдамханаар, хурса тодоор, зохидхон ачгтайгаар артистнар харагшад хоёрые холбоно гээшэб? «Эхэ орон тухай» Д. Жалсараевай үгэ дээрэ Дадуевай аялга зохёоhон гоё дуугаар концертээ эхилээд, «Нүхэд, ерээрэйгты» гэжэ Владивосток хотоhоо мордоходоо дуулаhан ирагуу дуугаараа дүүргэнэ. Д. Улзытуевай «Аханартаа» гэжэ шүлэгые Лазарь Чимитов, С. Есенинэй шүлэгые Ц. Бальжанов харагшадай сэдьхэл хүдэлгэн уншажа шадаа. Бочигтуевай, Бадмаевай, Чимитовэй дуулахые, Л. Цыдыповай, О. Бабуевай цыган хатар хатархые hайхашаан хараабди. «Шаалай шаанай» болон бэшэ классигуудhаа абтаhан хэhэгүүдые, шог зугаа, ёохор хатар шадамар солбоноор гүйсэдхэжэ баярлуулаа. Хаанашье, наадаhан лэ газартань харагшад омогорхол түрэн баярлажа, залуушуулдаа баяр хүргэн амаршалаад, баян намтартай буряад драмын театраа улам алдаршуулан hалбаруулагты, мэргэжэлээ улам дээшэлүүлэн нарижуулжа ябагты гэжэ юрөөгөө.

Ц. НОМТОЕВ.

Яруна.

„БУРЯАД ОРОН-75“

ФОТОКОНКУРС

Бараан үүлэдэй саанаhаа
Бадаран ерэбэ үүрэй
толон.
Бараан хадануудай
хирхагые
Будаба улаан үнгөөр.
Тойроhон үзэсхэлэн
байгаали
Тоншье үни hажанги.
Шубууд дуугаа үгэнэгүй,
Шунганхай
уургайнуудтаа.
Тииhээршье байтар
Тэнгэри улам сайраhаар
Газар дайда, тала
Гэрэлтэй гэнтэ
болоодхибо.
Намжаг хадануудай
дээгүүр

Наранай хурса элшэнүүд
Зурас зурас харбажа,
Зугаатай хүхюун
болоодхибо.
Ангууша гэжэ суурхаhан
Абаахайн татаhан урьхада
Мүнгэн сагаан шүүдэр
Мүшэтэн яларба гоёор.
Булагай тунгалаг уhата
Буряад hайхан нютагтам
Шэнэ үдэрэй наран
Сэлмэг гоёор яларба.
Талын олон сэсэгүүд,
Таашаан таашаан үндыбэ.
Сэлгеэ дайдын hэбшээн
Сэнгэн сулоотэй улээбэ.

П. ЯХНОВЕЦКИЙН фотоэтюд.

МОРИН ХУУР ЮУН ТУХАЙ ДУУЛАНАБ?

Монголой мэдээжэ уран зурааша Ламажавын Батсүхэтэй би үнинэй нүхэсэдэгби. 1964 ондо Улаан-Баатар хотодо танилсаад, тэрэнhээ хойшо ходо бэшэлсэдэг, ажал хэрэгээрээ hонирхолсодог байнабди. Хабаровскын багшанарай институдай уран зурагай-графикын факультедтэ hуража байхадань, зохёохы ажалтайнь илангаяа дүтөөр танилсаhан, бэлиг шадабариинь хэр зэргэ хүгжэжэ байhые алдангүй анхараhан хүм. Д. Сандагдорж Д. Нацагдорж гэжэ хоёр нүхэртэйгөө хамтаржа шог зугаатай, шүүмжэлhэн хадхуу удхатай зурагуудые хэдэг, тэдэнэйнгээ доро Саналбат гэжэ нэрэ табидаг, мүн гурбуулангаа статьянуудые бэшэжэ, хэблэлдэ гаргуулдаг юм. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, манай Кукрыниксы гэжэ мэдээжэ уран зураашадые яахын аргагүй hануулна.

Шэнэ монгол уран зохёолой үндэhэ hуури табигша Д. Нацагдоржын «Минии Эхэ орон», «Хурдан гүйгөөшэ улаан морин» гэжэ номые тэдэнэр шэмэглэhэн байха юм. Тэдэнь 1971 оной хабар Лейпциг хотодо болоhон номой уласхоорондын выставкэдэ табигдажа, дипломуудаар шагнагдаhан алдартай. Энэньшье зүбтэй. Монголой станково графикын ёhотой бэрхэ урашуул гэжэ тэдэнэр дэмы нэрлэгдээгүй. Сандагдорж Нацагдорж хоёр Монголдоо амжалтатайгаар хүдэлнэ, харин Батсүх Хабаровск хотодо бэлиг шадабаря нарижуулаа.

Ламажавын Батсүх үнэхөөрөөшье hонин хуби заяатай юм. Тэрэ 1934 ондо малшанай бүлэдэ түрэhэн. Бага наhанhаа зураха дуратай байгаа. Заабол нэгэ юумэ эрэлжэ, түрэлхидөө, үетэн нүхэдөө гайхуулдаг байгаа. Долоон класс дүүргэhэнэй удаа Улаан-Баатарай уран зурагай училищида hурахаяа ороhон юм. Монголой элитэ урашуул, жэшээнь, Пүлтэм, Гав, Ядамсүрэн гэгшэд тэрэнние мэргэжэлдээ hургажа, дүй дүршэлөө үгэлсэhэн байна. Училищи дүүргэhэнэй удаа Батсүх дунда hургуулида, мүн багшанарай училищида уран зурагай багшаар хүдэлөө. Эгээл энэ үедэ тон шуналтайгаар бэшэнэшье, зуранашье. Тиигэбэшье ажалай дадал, дүй дүршэл багадана. Саашадаа hуража, уран бэлигээ нарижуулха, баяжуулха тухайда бодолгото болоно. Уданшьегүй бэлигтэй бэрхэ хүбүүд, басагадай тоодо оролсожо, манай оронoй уран зурагай дээдэ hургуулида hурахаяа эльгээгдэнэ. Тиигэжэ Батсүх Хабаровскын багшанарай институдай уран зурагай-графикын факультедэй студент боложо, бүхы сэдьхэлhээ баясаа hэн.

...Дипломно зурагуудаа хэжэ байхадань уулзаhанаа хэзээдэшье мартахагүйб. Дунда зэргын нюргатай, туранхайшаг, ариг сэбэрээр хубсалhан монгол хүбүүн хайшан гэжэ искусствада ерэhэнээ хөөрөө hэн. Тиимэшье бэлээр дабагдаагүй, урагшагүйдэхэшье ушартай байгаа. Дуугай аалиг зантай, үгэ бүхэнөө ехэл бодомжолжо хэлэдэг. Суггаа hуража байhан нүхэд зураашад, мүн багшанар тухайдаа сэдьхэлээ хүдэлгэн хөөрэдэг.

Зунай амаралтын үедэ Монголдоо ошожо, үльгэршэ онтохошо үбгэд, хүгшэдтэй уулзажа, үльгэр домогуудыень бэшэжэ абадаг байгаа. Тиигэжэ гайхамшагта морин хуур тухай үльгэрэй удхаар үлхөө зурагуудые хэжэ, зуража эхилhэн юм. Үльгэрэй нэгэ hалаа зураашын сэдьхэлые илангаяа ехээр хүдэлгэhэн байба. Угытэй ядуу малшан ори ганса хара моритой байгаа. Тэрэ мориниинь бэеэр багаханшье hаа, hалхин мэтэ хурдан, арсалан мэтэ хүсэтэй, тэмээн мэтэ бүхэриг, сүлхэ байhан гэхэ. Ороолон сабдагууд тэрэ хоёрой нүхэсэлдэ атаархажа, хоролхожо, уданшьегүй хара мориниинь үбшэн тахалда нэрбэгдээд, үхэшэбэ. Малшан морёо бүхы сэдьхэлhээ хайрлажа, хажуудань hуугаад, хэды үдэрэй туршада бархираhан шуу. Тиихэдэнь буурал, үндэр наhатай хадануудай зээд hэрижэ, малшанине ехэгэ хайрлаба. Тэдэнэй зүбшэлөөр хангалтама hайхан үнэртэй зандан модоор хара мориной толгой зорон хэбэ. Мориной hүүлhээ хэды хилгааhа ходолжо абаад, хүбшэргэй зохёобо. Номодонь хилгааhа татажа, хүбшэргэйень дайран hагад хабисалдуулжа туршахадань, хара мориноймь инсагаалха дуулдажа, хара hалхин эшхэрхэдэл гэбэ ха. Арад зон энээниие морин хуур гэжэ нэрлэбэ. Морин хуураа баринхай, айл бүхэндэ орожо, зол жаргалай аялга дуу зэдэлүүлжэ захалба. Тиигэжэ монголшууд хүгжэмэй инструменттэй болоhон гэхэ.

Энэ гайхамшагта үльгэрэй удхаар Батсүх үлхөө зурагуудые хэhэн байха юм. Эдэнь зургаан хуудаhанhаа бүридэнэ. Линогравюра хэхэнь тиимэшье хүнгэн бэшэ. Урид линолеум дээрэ зурагуудаа одоол болгоомжотойгоор, тон наринаар зорожо гаргаад, hүүлээрнь тусгаар түхеэрэлгэдэ хэблэжэ гаргадаг. Нэгэ үгөөр, бэлиг шадабариhаа гадна, тэсэбэри хэрэгтэй ха юм.

Эхин хуудаhаниинь гэхэ гү, али нэгэдэхи бүтээлынь илангаяа hонирхолтой. Эмээл морёор харайлгажа ябаhан малшанние харанабди. Энэ зураг хүнэй сэдьхэлдэ баяр түрүүлнэ. Мориной хүлнүүд дороhоо бурьялhан шорой тооhон имагтал монгол угалзанууд мэтэ hайханаар харагдана. Энэнь зол жаргалай, баяр баясхалангай тэмдэг hэмнай. Малша хүнэй моринтойгоо хахасажа байhан үзэгдэл хүнэй сэдьхэлдэ уйдхар гашуудал, зоболон түрүүлхэ юм. Мал адуулагшын хараса уйдхар гашуудалаар дүүрэн, үхэhэн мориноймгоо толгойе хам тэбэринэ. Үльгэрэй удхые халташье хазагайруулангүй, онсо өөрын маягтайгаар зуража харуулhаниинь hайшаалтай. Зурлаа бүхэниинь тон элеэр харагдана, зураашын нилээд удаан бодомжолжо хүдэлhые гэршэлнэ.

Тус үльгэрэй эсэс hайн hайхан удхатай. hүүлшынь хуудаhан зол жаргалай аялга дуугаар зэдэлжэ, ажамидаралай хэтын хэтэдэ мүнхэ байhые харуулна. Малшан хүгжэмшэнэй түхэл шэнжые, абари зангые уран зурааша яhала хурсаар, хододоо нюдэндэ харагдажа байхаар зураhан байна. Энэ зурагаараа морин хуурай мүндэлhые автор харуулхые оролдоно.

Саналбат гэжэ нэгэ нэрэтэй гурбан уран зурааша, тэрэ тоодо Батсүх уран зохёолой номуудые, мүн политическэ удхатай плакат шэмэглэн зурахадаа нилээд ехэ амжалта туйлаhан байна. hаяшаг тэдэнэр Монголой Арадай Республикын Гүрэнэй шангай лауреадууд болоо. Хэды жэлэй туршада нилээд олон зурагуудые суггаа хэhэн аад, өөр өөрынгөө маяг хэлбэриие халташье hуладхуулаагүй, харин гүнзэгырүүлhэн байна. Энэнь тон hайн гээшэ.

Батсүхын hаяшаг бүтээhэн «hургуулидаа ошохом» «Садовница» гэжэ хоёр графическа зурагыень хаража, ехэтэ баясааб. Шэнэ Монголой үхибүүдэй ажабайдалые тодо хурсаар харуулжа, үхибүүдтэ инаг дуратай байhанаа мэдүүлнэ. Энэнь хадаа зохёохы ажалтанай эгээ hайхан хубинь болоно. Ушар иимэhээ зураг бүхэнhөөнь үхибүүд миhэрэн энеэбхилжэ, хүнэй сэдьхэлдэ hайхан мэдэрэл түрүүлнэ.

Эгээ hайн талань гэхэдэ, Батсүх саг үргэлжэ hургуулинуудаар ябажа, үхибүүдэй hуралсалаар hонирходог заншалтай. Монголой Арадай Республикын арадай гэгээрэлэй министерствэдэ тэрэ мүнөө хүдэлнэ, хүүгэдтэ зорюулагдаhан «Оюун түлхюур» гэжэ журналай номуудые шэмэглэн гоёолсоно. Намтай уулзахадаа, мүн бэшэг бэшэхэдээ, Хабаровскда hураhанаа сэдьхэлэй гүнзэгыhөө дурдан hанажа, мэдээжэ совет уран зураашадай, багшанарай ашаар оюун бэлигэй түлхюуртэй болоhондоо баясадаг.

Минии нүхэр Ламажавын Батсүхын зохёохы ажал ябуулга Монголдо болоhон революционно хубилалтын, сүлөөтэ байдалай мандан бурьялhанай гэршэ мүн болоно. Сүлөөтэ байдал тухай, зол жаргал тухай морин хуур аялга хүгжэмөө зэдэлүүлдэг байгаа. Иигэжэ уран зураашын оюун бэлигэй ашаар гайхамшагта үльгэр дахинаа мүндэлжэ, морин хуурай мүнхэ наhатайе үшөө дахин гэршэлнэ.

Н. КОЧЕШКОВ.
искусство шэнжэлдэг эрдэмэй кандидат.

Онтохон

СЭСЭГ БАСАГАН

Урдын урда сагта hэн ха. Бархаадай баян гэжэ айхабтар зөөри зөөшэтэй хүн ажаhууhан гэдэг. Тэрэ баян айлайхи ори гансахан хүбүүтэй байгаа. Тэрэ хүбүүнэйнь эрхэ гээшэнь аргагүй hэн ха.

Нэгэтэ Бархаадай баян хүбүүгээ дуудажа асараад, нигэжэ хэлэбэ:

— Зай, хүбүүн! Гуша хүрэхэ болобош. Эхэ эсэгэ бидэ хоёршни үндэр наhатай болобобди. Наhа бараха сагнайш ойртобо. Ши иигээд газар уhан дээрэ гансаараа үлэхэш. Түргэн hамга абаха болоош. Ойлгоо гүш?

Бархаадай баянай мунинха хүбүүн гайхаhандаа амаяа ангайшоод:

— Ойлгооб, — гэжэ пүлпал гэбэ ха.

Бархаадай баян hамгантаяа нэгэ бага хөөрэлдөөд, үе наhаараа үри нэхэбэриhээ мултардаггүй Бадматан гэжэ айлайда ошобо. Бархаадайн ерэжэ ябахые хараад, Бадма гэгшэ хүлгэн түйшэбэ. Угтажа гараад:

— Ай, бурхан, айлшан ерээ! — гэжэ малгайгаа абан дохисогообо.

Бархаадай баян гэртэнь ороhоор:

— Зай, Бадма, үри шэриеэ хайшан гэжэ бусааха хүмши? — гэжэ шангарба.

Бадма мэгдэжэ:

— Мэдэнэлби даа, Бархаадай абгай! Танда ажал хэхэ болоо гүбии даа, — гэбэ.

— Сэсэг басагантнай хэдытэй болооб?

— Арбан долоо наhаяа дүүрэн хүсөөд байна.

...Уданшьегүй Бадмын Сэсэг басаган Бархаадай баянай бэри болобо. Тииhээршье байтар Бархаадай баян hамгантаяа наhа баража, мунинха хүбүүниинь гэрэй эзэн боложо үлэбэ ха.

Мунинха хүбүүншье бэеэ мэдэхэ болоходоо, улам ехээр гааража, архи, тамхи, хаарта намнадаг болобо ха. Сэсэг басаган ехэл зобошонхой, гэр байрын ажал хэжэ турашанхай байдаг hэн хаш.

Бархаадай баянай амидыда хаа-яа харагдадаг байhан Амагалан ноён энээ руу ходо үзэгдөөд hалахаяа болибо. Тэрэ ноён Бархаадай баянай мунинха хүбүүнтэй үдэр, hүнигүй хаарталдадаг байба.

Нэгэтэ үглөөгүүр Арьяа гэжэ баянай Арсалан гэжэ нэрэтэй адуушан хүбүүнэй гүйлгэжэ ябатараа, харан гэhээнь, харгын хажууда нэгэ хүн орбойжо hууба. Хажуудань гүйлгэжэ ошоходонь, Бархаадайн бэри Сэсэг болошобо.

— Мэндэ амар! Эндэ юу хэжэ hуунаш? — гэжэ Арсалан асууба.

Тиихэдэнь Сэсэг айхабтар гашуудалтайгаар уйлажа:

— Тэрэ мунинхамнай хамаг зөөри зөөшэеэ хаартада алдаа. Минии энжэ гэжэ туужа асарhан ори ганса үнеэем үсэгэлдэр Амагалан ноёндо алдажа, тэрэнь мэнэ hая тууагаад ябашаба, — гээд хэлэбэ.

— Тэрэ үнеэнэй орондо үгэхэ юумэн үгы юм гү? — гэжэ Арсалан асууба.

— Найр нааданда үмдэхэ гэhэн нэгэл гутал тэрээндэ үлэнхэй.

— Тэрэ гуталыень намда түргэн асаржа үгэ. Нэгэ юумэ бодожо үзэхэбди, — гэжэ Арсалан hанаата болон хэлэбэ.

... Архи аалгяад, мунсадуулhан мэтээр унтажа хэбтэhэн мунинхын гуталые Сэсэг абаад, Арсаланда асаржа үгэбэ. Тэрэ гуталыень Арсалан хүбүүн абаад, Амагалан ноёной хойноhоо гүйлгэжэ ошобо. Урда тээнь орожо, хоёр гуталайнгаа нэгые харгы дээрэ хаяжархиба. Дээрэнь ерэhэн Амагалан ноён тэрэ гутал харажархёод, ехэл шомшорбо:

— Гоёл гутал байна даа. Теэд үрөөhэн гуталаар юу хэхэбши даа.

Арсалан хүбүүн тээ саашаа гүйлгэжэ ошоод, харгы дээрэ нүгөө гуталыень хаяжархиба. Тэргынгээ хойноhоо үнеэ уяжа тууhан Амагалан ноёншье хүрэжэ ерэбэ даа. Харгы дээрэ хэбтэhэн үрөөhэн гутал харажархёод:

— hүүе! Нүгөөдэнь эндэ хэбтэнэл. Байза, бусаха байна, — гэжэ тэргэhээ буугаад, үнеэнэй жолоо тайлажа, модондо уяжархёод, үрөөhэн гуталыень тэргэ дээрээ хаяад, hөөргөө гүйлгэшэбэ.

Энэ үедэ Арсалан хүбүүн үнеэень туужа, Бархаадайн газаа ерэбэ. Сэсэг тэрэниие угтан гараба. Тиихэдэнь Арсалан иигэжэ хэлэбэ:

— Үнеэгээ үгы болгоhон Амагалан ноён гүйлгэжэ ерэхэ. Тиихэдэнь ши үбгэнөө hэрюулээд, Амагалан ноён үнеэеш абаашахадаа, гоё гуталыеш хулуугаа гээрэй. Тиигэхэ үедэ бидэ хоёр тэрьелжэ ошохобди. Айл болохобди.

Үнеэгээ үгы болгоhон Амагалан ноён уданшьегүй гүйлгэжэ ерэбэ. hамганайнгаа хэлэhые дуулаhан мунинха хүнжэлhөө харайжа бодоод, Амагалан ноённие сохижо эхилбэ:

— Үнеэем абаашахаш багадаад, үшөө гуталыем хулуухаш дутаа гү?

Тэрэ хоёршье наншалдажа эхилбэ. Энэ үедэ Сэсэг Арсалан хоёр моридтоо мордожо, холын нютаг тээшэ гүйлгэлдөө hэн. Тэндээ тэрэ хоёр айл боложо hуугаа hэн гэдэг.

Ф. БАЛДАЕВ.

Гунга ЧИМИТОВ

УЯНГАТА ШҮЛЭГҮҮД

ДУРАН

Дүүхэйн амяар хабарнай
Дүмүүхэнээр сорьёбо.
Дууран байhан сээжэдэм
Дуранай булаг орьёлбо.

Хамаг бэем hэргэжэ,
Халуу шатаад, hайхан лэ.
Уйдхар намай нэрбэжэ,
Уруу дуруу байhан хүм.

Хүн бүхэндэ хүртэдэг
Хүсэтэ энэ сэдьхэлдэ
Абтаhандаа урмашанаб,
Ажал дээрэ урдалнаб.

Нангин дура инагай
Найдамтайхан жэгүүрээр
Элдин замбн дэлхэйгээр
Элигшэ hайб эгүүридээ.

Эльгэ зүрхым hэр...
Эмэй дээжые олоо...
Инаг дураяа батал...
Иншэ ерэhэн дүү...
Хонин хүнжэлтэ т...
Хоюулаймнай бүүб...

hайхан hара шэдэ...
hаруул мүнхэ ту...
Уряар шимни шэ...
Урма баяр заяагаа...

Нангин hарата hүн...
Намдаа шимни
зорюу...
Сэдьхэлэйнгээ гун...
Сэбэр гэжэ танюу...

Энэ hүниhөө эхил...
Эльгэн түрэл болоо...
Зүрхыем сүм ээ...
Зүүдэ зүндэм ороо...

Амгаланаар hэрьеhэ...
Агаар яаhан эмтэй...
Зоболон соогуур з...
Золни хэды үнэтэй...

БАСАГАНАЙ ЗАХЯА

Өөрэхэн хабарнай ерэжэ,
Зөөлэхэн амиия
мэдэрүүлээ.
Холшор зангаар эмнижэ,
Хонгёо аялгаа зэдэлүүлээ.

Альбан хабарай зангые
Арюухан дүүхэй абабал
ха.
Урихан зантай хүбүүндэ
Уулзае гэжэ захибал ха.

Сэсэгэй hалбардаг үе
гээшэ
Сэнгүүхэн сагай эхин лэ.
Инаг дуранай суурга
нээжэ,
Энхэ жаргал бэхилнэ.

Басаганай захяа
хүбүүмнай
Баяртайгаар абаа hэн.
Уулзаха болзороо
хүлеэжэ,
Урма зоригтой ябаа hэн.

hАРЫН САГААНДА

Энэ hайхан уулзалга
Энхэ хабар болоо hэн.

ЗАНША...

Эдирхэг наhанайнга...
Эгээл түлэг дунда
Эхэ нютагайнгаа
Энгэр сээжэ дээр
Түрэ нараяа бүтээ...
Түүдэг гуламтаяа а...
Түрүү дээдэ үбгэд...
Түүрээлгэ юрөөл
дуула...
Анха урданай
буряадай...
Ашата заншал сахи...
Аба эжынгээ
угтана...
Ашатын буян харю...
Ябаха гээшэ хэндэ...
Яаhан ехэ жаргал б...
Энэ hайхан заншал...
Эгүүридэ оршоhой!

БУРЯАД АРАДАЙ ОНЬhОН ҮГЭНҮҮД

Дүтынь хараад дүрбэ
хонобо.
Холын бурханhаа —
ойрын шүдхэр дээрэ.
Садахадаа — сагаан
хурьганай hүүл муухай.
Бусаха аянда — боод
гүүн хурдан.
Модотой газарта — муу
үгэ бү хэлэ!
hайнда — hабтай, мууда
— хүгтэй.
Үглөөдэр эдихэ өөхэнhөө
— мүнөөдэр эдихэ
уушхан дээрэ.
Хооhон торхо —
хонгирдог.
Хорхойдо — хорнгүй.
Үншэн хүн — үльгэршэ,
Үгытэй хүн — дууша.
Эсэhэн мориндо — хазаар
хүндэ.
hайн хүн морёо магтаха,
hамуу хүн — hамгаа
магтаха.
Олон үгэдэ — олзогүй,
Ганса үгэдэ — гарзагүй.
Эрьехэ наран,
Эзлэхэ түрэ.
Харуу хүн — зөөри
бариха,
Хатуу хүн — хуули
бариха.

Бууралhаа үгэ дуула...
Болоhонhоо ама хүрэ...
Бага гэжэ бү шамар...
Баям гэжэ бү омогор...
Шамарланхаар — ш...

Тэнэг хүн тэнгэрииhээ
нэгэ...
Залхуу хүн — забаг...
хүрэх...
Мууhаа — муу,
Модонhоо — хөө.
hураhан — далай.
hураагүй — балай.
Эрхы hуранхаар
Бэрхы hура!
Уhа үзэнгүй — гута...
бү та...
Түргэдэбэл — түрги...
hамна гэшхэ...
Түргэн — түүхэй,
Удаан — даамай.
Субажа ябаhан бараса...
Сугларжа hууhан шаа...
хүсэ...
Ганса сусал—гал бэш...
Ганса хүн—айл бэш...
Хашан мориндо — ...
х...
Харуу хүндэ — нүхэр...
х...

Д. ЦЫБЕНОВЭЙ
суглуулбариhа...

ШЭНЭ ТААБАРИНУУ...

Тэнгэридэ тэхэ бабанаа,
Тэрэ үбгэн хэтэ сахна.
Тэнгэриин дуун,
сахилгаан.
Эхигүй горхон,
Эрьегүй гол.
Урын уhан.
Жэй торгон захагүй,
Жэжэ hубhан нүхэгүй.
Огторгой, одо мүшэд.
Болзоргүй бодхоодог,
Борьбо дээрэ
бохинуулдаг.
Хүйтэн.
Үхэhэн хүн
Үнэгэн малгайтай.
Түгсүүл дээрэ
тогтоhон саhан.
Мүнхын хормойдо
Мүнгэн сасаг.
Мүльhэн.
Заанай аман ангас гээ,

Заахан шулуун ялас...
Үүрэй сол...
Абын хүнжэл алхах...
Эжын хүнжэл эбхэх...
Га...
Амигүйшье hаа
Амитанние таргалуул...
Үб...
Үлгэн эжы
Сагаан торгон хүнжэл...
Са...
Тала дүүрэн
Табхалжаан.
Дэгну...
Ябахада захагүй,
Ярахада үзүүргүй.
Харгы ...
Бэегүй аад,
Бүгэдые шэрэдэг.
hал...
Үлгэн дэлхэйн хайра г...
Үүлэтэй тэнгэриин гэм...
Урын у...

Г. ЛЕНХОБОЕВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Үбэлые угтуулан байраяа бэлдэхэ» — түрүү бэшэг. «Эб найрамдалай, аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной аша туhада» — ниитэ Европын зүблөөн дээрэhээ ТАСС-ай материалнууд. «Тэжээл бэлэдхэлгэдэ — үргэн дэлисэ» — суглуулбари. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указууд.

Хоёрдохи хуудаhан... Республикын промышленно... тиин, транспортын ба хол... холбооной предприяти... дай хүмүүжүүлэн hург... шадай түрүүшын / зүблө... hөө материалнууд.

Гурбадахи хуудаhан... «Эб найрамдалай, аюулг... байдалай ба харилсаа холбо... ной аша туhада» — нии... Европын зүблөөн дээрэh... ТАСС-ай материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаhан... Н. Ефимовэй репортаж. АП... эй материал. Элдэб hонин... дээжэ.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 10.05 — Мэдээсэлэй программа. 11.05 — 11.15 — Забhарлалга. 11.15 — «Түрэлхидтэ зорюулагдаhан дамжуулга». 11.45 — Үхибүүдтэ — фильм, «Ивана в нападении» (үнгэтэ). 12.50 — hүүлэй hонин. 13.00 — «Үглөөнэй почто». Хүгжэмтэ программа. 13.30 — «Илалтын 30 жэл». Социалис оронуудай уран зураашадай зурагай выставкэ. 14.10 — «Элүүр энхэ байдал». 14.45 «Мэдээжэ аад, юрэ бусын ушар». 15.45 — «Н. Доризогой шүлэгүүдээр дуунууд». 16.30 — «Үнэн зүрхэнhөө». ВЛКСМ-эй 40 жэлэй нэр... жэтэ Тираспольска колл... тивтэй уулзалга (үнгэт...). 18.15 — «Время». 19.00 — 19.10 — Забhарлалга. 19.1... — Киногой hонин. 20.40 — Я. Сибелиус. «Пятая си... фония ми-бемоль-мажор». 21.15 — «Мегрэ и стара... дама» — телевизионно ... жэг. 24.00 — «Время».

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефону...

г. Улан-Удэ, ул. Ленин... 35, телефоны: приемная — 2-54-93, секретариат — 2-66-76, общественная прием... ная — 2-56-62.